

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

***Аналітичний вісник
у сфері освіти й науки***

**Випуск X
2019**

Довідковий бюлетень

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

АНАЛІТИЧНИЙ ВІСНИК У СФЕРІ ОСВІТИ Й НАУКИ

Довідковий бюлетень

Випуск X, 2019 р.

*Рекомендовано вченою радою
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
(протокол № 16 від 19.11.2019 р.)*

До 20-річчя

*Державної науково-педагогічної бібліотеки
України імені В. О. Сухомлинського*

Засновник

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Заснований у 2015 р.
Видається двічі на рік

ЗМІСТ

Головний редактор

Л. Д. Березівська,
д-р пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України,
директор ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

НАЦІОНАЛЬНА ОСВІТА: ІННОВАЦІЙНА ШКОЛА

Горбенко Н. А.
Дошкільникам – освіту для сталого розвитку
(рекомендаційний бібліографічний список).....3

Редакційна колегія:

О. В. Воскобойнікова-Гузєва, д-р наук із соц.
комунікацій, ст. наук. співробітник, завідувач
кафедри бібліотекознавства та інформології
Інституту журналістики Київського університету
імені Бориса Грінченка,

С. В. Лапаєнко, канд. пед. наук, ст. наук.
співробітник, вчений секретар ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського,

А. В. Селецький, канд. іст. наук, ст. наук.
співробітник, завідувач відділу наукової
реферативної та аналітичної інформації у сфері
освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
(відповідальний за випуск),

Л. І. Самчук, завідувач відділу наукової
інформаційно-бібліографічної діяльності ДНПБ
України ім. В. О. Сухомлинського

ПЕДАГОГІКА

Янюк С. С.
Військово-патріотичне виховання дітей та молоді
(рекомендаційний бібліографічний список).....21

ПСИХОЛОГІЯ

Агалець І. О.
Психологія соціально-професійної успішності
сучасного фахівця: формування і розвиток
(реферативний огляд).....32

Адреса редакції:

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,
вул. М. Берлинського, 9, Київ, 04060, Україна
тел. (044)467-22-14, тел./факс (044)239-11-03.
E-mail: dnpb@i.ua; <http://dnpb.gov.ua/ua/>

©Державна науково-педагогічна бібліотека
України імені В. О. Сухомлинського, 2019

ДОШКІЛЬНИКАМ – ОСВІТУ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (рекомендаційний бібліографічний список)

Упорядник
Горбенко Н. А., науковий
співробітник ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського

*Краща якість життя
для кожного тепер і для
поколінь, що приходять.¹*

Реформування освіти в Україні забезпечує можливість впровадження нових підходів до розвитку особистості. Однією з таких інноваційних моделей є освіта для сталого розвитку. В її основу покладено концепцію сталого розвитку – забезпечення раціонального використання соціальних, економічних та природних ресурсів для задоволення потреб сучасного суспільства з метою збереження їхнього потенціалу для наступних поколінь. У цьому контексті освіта для сталого розвитку – це освітня діяльність, головним завданням якої є втілення в освітньому процесі ідей сталого розвитку для формування у здобувачів освіти ціннісних установок та формування культури ощадливого ставлення до планетарних і соціальних ресурсів.

Україна доєдналася до багатьох міжнародних проектів зазначеної проблематики і впроваджує засади освіти для сталого розвитку в закладах освіти різного рівня, у тому числі й дошкільній освіті. Науковці та педагоги-практики активно долучаються до цього процесу.

Фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено анотований рекомендаційний бібліографічний список «Дошкільникам – освіту для сталого розвитку».

Бібліографічні записи згруповано за чотирма розділами:

1. Офіційні документи з питань реалізації освіти для сталого розвитку.

---

¹ Сталый розвиток суспільства: роль освіти : путівник / Валентина Підліснюк та ін. ; за ред. Валентини Підліснюк. Київ: Ковальчук, 2005. 88 с. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/142/Stalyi%20rozvytok%20susplstva.pdf?sequence=1> (дата звернення: 20.08.2019).

2. Теоретико-методологічні підходи щодо реалізації освіти для сталого розвитку.

3. Підготовка педагогів дошкільної освіти до реалізації ідей освіти для сталого розвитку.

4. Досвід впровадження освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти.

Документи мають наскрізну нумерацію за абеткою авторів і назв. Застосовано систему гіперпосилань на електронні версії документів. У підготовці бібліографічного списку використано матеріали міжнародної бази даних EBSCO Publishing. Хронологічні рамки дібраного матеріалу: 2012–2019 рр.

Рекомендаційний список адресовано науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти, батькам та всім, кого цікавлять питання впровадження освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти та формування в підростаючого покоління смисложиттєвих цінностей.

1. Офіційні документи з питань реалізації освіти для сталого розвитку

1.1. Документи України

1. **Нормативно-правова база України** [Електронний ресурс] // Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. – Текст. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/storinka/normativno-pravova-baza-ukrayini> (дата звернення: 06.08.2019). – Назва з екрана.

2. **Про освіту** [Електронний ресурс]: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII: [ред. від 09.08.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

3. **Про дошкільну освіту** [Електронний ресурс]: Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III: [ред. від 16.07.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 27.08.2019). – Назва з екрана.

4. **Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»** [Електронний ресурс]: схвалено указом Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2015. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/conv> (дата звернення: 27.08.2019). – Назва з екрана.

5. **Стратегія сталого розвитку України до 2030 року** [Електронний ресурс]: проект – 2017 // United Nations Development Programme. – Текст. дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

6. **Цілі сталого розвитку: Україна** [Електронний ресурс]: нац. доповідь 2017 / М-во екон. розвитку і торгівлі України. – [Київ, 2017]. – 174 с. – Режим доступу:

http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 10.12.2018). – Назва з екрана.

1.2. Міжнародні документи

7. **Айті-Нагойська** Декларація щодо Освіти для Сталого Розвитку [Електронний документ] / UNESCO. – [Нагоя, 2014]. – 3 с. // Освіта для сталого розвитку в дії : міжнар. освіт. проект для шк. молоді та дорослих. – Текст дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://www.esd.org.ua/node/872> (дата звернення: 12.12.2018). – Назва з екрана.

8. **Дорожня** карта для реалізації Глобального Плану Дій з Освіти для Сталого Розвитку [Електронний ресурс] / ЮНЕСКО. – Париж, 2014. – 41 с. // Освіта для сталого розвитку в дії : міжнар. освіт. проект для шк. молоді та дорослих. – Текст дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://www.esd.org.ua/node/872> (дата звернення: 12.12.2018). – Назва з екрана.

9. **Міжнародні** процеси та документи [Електронний ресурс] // Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. – Текст дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/storinka/mizhнародni-procesi-ta-dokumenty> (дата звернення: 06.08.2019). – Назва з екрана.

2. Теоретико-методологічні підходи щодо реалізації освіти для сталого розвитку

10. **Гавриш, Н.** Сталий розвиток: стосується кожного! / Наталія Гавриш, Олена Пометун // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 2–5. – Зміст: Що таке сталий розвиток? ; У яких сферах життя має бути забезпечений сталий розвиток? ; Як упроваджується освіта для сталого розвитку в Україні? ; Що таке сталий стиль життя? ; Яка основна мета? ; У чому особливості педагогічної моделі? ; Яка роль педагога? ; Як організована робота в дитсадках?

Стаття містить відповіді на основні питання щодо проблеми сталого розвитку суспільства та реалізації освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти України.

11. **Екологічна** освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : (наук.-метод. посіб. для вчителів) / М-во екології та природ. ресурсів України, Держ. екол. акад. післядиплом. освіти та управління. – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – 227 с. – Бібліогр.: с. 224–227 (62 назви).

Уперше узагальнено та систематизовано в запитаннях і відповідях сучасні уявлення про сталий (гармонійний, еколого-збалансований) розвиток суспільства, основні завдання і роль екологічної освіти для сталого розвитку, методичні матеріали для формування екологічної компетентності та ноосферні орієнтири розвитку екологічної освіти для сталого розвитку.

12. **Іванчук, С. А.** Емпауермент як ефективний інструмент виховання основ культури споживання / С. А. Іванчук // Наук. скарбниця освіти Донеччини. – 2017. – № 2. – С. 38–41. – Бібліогр.: 5 назв.

Стаття присвячена актуальній проблемі дошкільної освіти на сучасному етапі – вихованню основ культури споживання у дітей дошкільного віку. На основі аналізу сучасних освітніх технологій виокремлено освіту для стійкого

розвитку особистості, що набуває дедалі більшої актуальності упродовж останніх років та використовується з метою розвитку економічного, екологічного та соціального компонента особистості. Вивчення досвіду використання емпіричного-педагогіки в роботі з дорослими та дітьми різних вікових категорій підтверджує позитивні можливості її застосування в роботі з дітьми старшого дошкільного віку з метою формування у них культури споживання як структурного компонента особистості.

13. Карпань, І. С. Освіта для сталого розвитку: концептуальні засади та досвід упровадження : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Карпань Ірина Семенівна ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Київ, 2012. – 17 с.

У дослідженні приділено увагу освіті для сталого розвитку як складової постнекласичної освіти в контексті застосування філософської методології аналізу. Обґрунтовано філософську методологію аналізу освіти для сталого розвитку як складової та механізму становлення суспільства знань і ноосферної цивілізації.

14. Коренева, І. М. Освіта для сталого розвитку: реалії України / Інна Миколаївна Коренева // Вісн. Глухів. нац. пед. ун-ту ім. Олександра Довженка. Педагогічні науки = Bulletin of Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv national pedagogical university : зб. наук. пр. / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Глухів, 2018. – Вип. 1. – С. 17–25. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_1_4 (дата звернення: 06.08.2019).

У статті схарактеризовано сучасний стан освіти для сталого розвитку в Україні та проаналізовано особливості національної політики в цій сфері. Встановлено ідейну та методологічну подібність концепцій «Нова Українська школа» та «Освіта для сталого розвитку», що свідчить про створення передумов для розуміння освіти для сталого розвитку в Україні на державному рівні. Крім того, на основі визначальних рушійних сил та осередків освіти для сталого розвитку в Україні подано її аналіз у двох напрямках, ініціаторами яких є вищі навчальні заклади та громадські неурядові організації.

15. Коренева, І. М. Феномен «Освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту / Коренева Інна Миколаївна // Укр. пед. журн. = Ukrainian educational Journal. – 2018. – № 2. – С. 113–123. – Бібліогр.: 28 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2018_2_16 (дата звернення: 06.08.2019).

У статті подано авторське тлумачення терміна «освіта для сталого розвитку» та здійснено його компонентний аналіз. Встановлено, що освіта для сталого розвитку має такі змістові особливості, як поєднання екологічної, економічної та соціальної проблематики, концентрування на питаннях безпеки, формування системи цінностей особистості. Методичними особливостями освіти для сталого розвитку є діалогічність, широке використання активних методів навчання, формування трансверсальних навичок. Освіта для сталого розвитку є міжпредметною, інклюзивною та неперервною, має випереджувальний характер, практичне спрямування та інтегрує не лише сферу

формальної освіти, а й усю освіту в розумінні єдності навчання, виховання та просвіти.

16. **Литвиненко, К. В.** Упровадження освіти для сталого розвитку в освітній процес закладів дошкільної освіти: теоретичний аспект / Литвиненко К. В., наук. керівник Данильченко І. Г. // Глухівські наукові читання – 2018. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук : матеріали VIII Міжнар. інтернет-конф. молодих учених і студентів, 4–6 груд. 2018 р. / [Голов. ред. В. П. Зінченко]. – Глухів, 2018. – С. 368–369.

У тезах подано аналіз наукових досліджень з проблем впровадження освіти для сталого розвитку в освітній процес закладів дошкільної освіти в Україні.

17. **Миськова, Н. М.** Проблема впровадження ідей сталого розвитку в професійному дискурсі дошкільної освіти / Н. М. Миськова // Наук. скарбниця освіти Донеччини. – 2017. – № 1. – С. 66–69. – Бібліогр.: 5 назв.

Стаття присвячена актуальній проблемі дошкільної освіти на сучасному етапі – впровадженню ідей сталого розвитку в навчально-виховну роботу з дітьми дошкільного віку. На основі аналізу наукових та науково-методичних публікацій зроблено спробу дослідити зміст наукового та педагогічного інтересу до проблеми впровадження ідей сталого розвитку в педагогічний процес закладу дошкільної освіти.

18. **Пометун, О.** Міжнародний досвід освіти для сталого розвитку та нові орієнтири цієї сфери / Олена Пометун // Надихаємо на дії : електрон. журн. – 2014. – № 13. – С. 24–29. – Режим доступу: <https://docs.google.com/file/d/0B6NkbvW9Im7tNG8wN0dGd1A5Ums/edit> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

У статті йдеться про роботу дев'ятого засідання Керівного комітету Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй з освіти для сталого розвитку, що відбулося 3–4 квітня 2014 року в Женеві. У ньому взяли участь більше ніж 50 представників держав-членів ООН, міжнародних організацій та установ. В його ході презентовано досвід України щодо зазначеного питання.

19. **Пометун, О.** Освіта для сталого розвитку та її особливості в Україні : (матеріали до викладання теми) / Олена Пометун // Надихаємо на дії : електрон. журн. – 2014. – № 14. – С. 10–12. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0B6NkbvW9Im7tem5JcUldlFFhUzg/view> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

У статті розпочато публікацію окремих матеріалів посібника «Освіта для сталого розвитку та її особливості в Україні», що стануть у пригоді під час підготовки до будь-якої публічної події, пов'язаної із освітою для сталого розвитку або виступу перед колегами й батьками. Матеріали можуть також слугувати джерелом самоосвіти для вчителя.

20. **Пометун, О. І.** Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в українській школі / Олена Іванівна Пометун // Укр. пед. журн. = Ukrainian educational Journal. – 2015. – № 1. – С. 171–182. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_20 (дата звернення: 06.08.2019).

Розкрито основи оригінальної педагогічної моделі, на якій базується освіта для сталого розвитку, описано її основні характеристики та особливості. Проаналізовано побудову програм для основної школи, визначено аспекти методики, які потребують особливої уваги у викладанні нового предмета.

21. **Філяніна, Н. М.** Освіта для сталого розвитку: гуманітарна й екологічна складові / Філяніна Н. М. // Гуманітарний часопис : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут». – Харків, 2013. – № 2. – С. 93–99. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2013_2_14 (дата звернення: 12.12.2018). – Назва з екрана.

У статті розглянуто методологічні засади формування концепції освіти для сталого розвитку та її співвідношення з екологічною й гуманітарною освітою. Освіта для сталого розвитку є важливою складовою сучасного суспільства знань та інструментом розкриття його потенціалу і не може бути редукована до якогось одного виду освіти. Гуманітарні знання необхідні для обґрунтування як концепції освіти для сталого розвитку, так і концепції екологічної освіти.

22. **Хмелевська, О. М.** Освіта для сталого розвитку: зміст та інституції / О. М. Хмелевська // Демографія та соц. економіка = Demography and social economy = Демография и соц. экономика. – 2018. – № 1. – С. 29–42. – Бібліогр: 16 назв. – Doi: <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.029>. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2018_1_4 (дата звернення: 10.12.2018).

У статті на основі узагальнення міжнародного досвіду проаналізовано зміст та систематизовано напрями відповідної інституціональної роботи щодо освіти для сталого розвитку. Для України запропоновано зосередитися на розвитку таких освітніх інституцій: переорієнтація функціонального та предметного поля освіти; дизайн компетенцій; запровадження трансформаційної педагогіки; підтримка освітніх агентів; створення сталих навчальних середовищ; удосконалення координації та інтеграції; оновлення змісту освітніх реформ. У подальшому для кожної з цих освітніх інституцій доцільно уточнити ключові функції, інституціональний зміст і конкретні форми реалізації.

23. **Цели образования в интересах устойчивого развития [Электронный ресурс] : задачи обучения / UNESCO.** – [Париж, 2017]. – 65 с. – Режим доступа: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444_rus (дата обращения: 09.12.2018). – Название с экрана.

Публікація покликана допомогти читачам розібратися в тому, яким чином освіта, зокрема освіта для сталого розвитку, може сприяти досягненню цілей у сфері сталого розвитку. Сформульовано конкретні завдання навчання, запропоновано теми та практичні завдання з кожної цілі сталого розвитку, а також розглянуто процес здійснення цієї роботи на різних етапах – від розроблення навчальних курсів до формулювання національних стратегій. Мета документа – допомогти директивним органам, фахівцям зі складання навчальних програм і викладачам у справі розроблення стратегій, навчальних програм і

курсів, що сприятимуть навчанню, спрямованому на досягнення цілей сталого розвитку.

24. **An Analysis of the Views and Experiences of Children Who are 48–66 Months Old, Their Parents, and Teachers About «Sustainable Development»** / Tülin Güler Yıldız [et al.] // Educational Science Educational Sciences: Theory & Practice. – 2017. – Vol. 17, Iss. 2. – P. 653–677. – DOI: 10.12738/estp.2017.2.0013

У статті викладено результати дослідження уявлення дітей 4–5,5 років щодо сталого розвитку, а також ставлення до цієї проблеми їхніх батьків і вчителів. Окрім того, досліджувалися види діяльності, пов'язані із сталим розвитком, які використовуються батьками вдома та педагогами в навчальних закладах.

25. **Caiman, C.** Pre-school children's agency in learning for sustainable development / Cecilia Caiman, Iann Lundegård // Environmental Education Research. – 2014. – Vol. 20, Iss. 4. – P. 437–459.

У статті висвітлено результати емпіричного дослідження щодо організації діяльності дітей дошкільного віку в процесі освіти для сталого розвитку. Матеріалами дослідження слугували відеозаписи роботи дітей 4–5 років. Під час аналізу використано методологічний підхід, заснований на прагматичній філософії Дж. Дьюї. У підсумку автори обґрунтовують питання, пов'язані з дискусією про участь дітей у процесі створення сенсу для забезпечення стійкості.

3. Підготовка педагогів дошкільної освіти до реалізації ідей освіти для сталого розвитку

26. **Данильченко, І.** Підготовка майбутніх вихователів до формування навичок сталого розвитку в дітей дошкільного віку засобом творів В. Сухомлинського / Ірина Данильченко // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2018. – № 3, т. 1. – С. 3541. – Бібліогр.: 9 назв. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2018_3%281%29_9 (дата звернення: 05.09.2019).

У статті розглянуто проблему підготовки майбутніх вихователів на засадах сталого розвитку. Проаналізовано психолого-педагогічні дослідження з проблеми формування навичок, орієнтованих на сталий розвиток у дітей дошкільного віку, і підготовки майбутніх вихователів до їх реалізації. Запропоновано систему роботи з підготовки майбутніх вихователів до формування таких навичок у дітей дошкільного віку в процесі вивчення художніх творів В. Сухомлинського.

27. **Загородня, Л.** Екологічна культура майбутніх вихователів у контексті сталого розвитку / Людмила Загородня // Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., (4–6 жовт. 2017 р., м. Глухів) / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Суми, 2017. – С. 70–71.

У статті йдеться про формування екологічної культури майбутніх педагогів дошкільної освіти на засадах освіти для сталого розвитку.

28. **Миськова, Н.** Підготовка майбутніх педагогів до реалізації завдань освіти для сталого розвитку [Електронний ресурс] / Наталія Миськова. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/pidgotovka-majbutnih-vihovateliv-do-realizacii-zavdan-osviti-dla-stalogo-rozvitku-158907.html> (дата звернення: 05.09.2019). – Назва з екрана.

У статті розкрито методичні аспекти технології підготовки майбутніх вихователів до реалізації завдань освіти для сталого розвитку.

29. **Миськова, Н. М.** Підготовка майбутніх вихователів до реалізації освітньої програми «Дошкільнятам про сталий розвиток»: аксіологічний підхід / Миськова Н. М. // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2018. – Вип. 61. – С. 181–184. – Бібліогр.: 7 назв.

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх вихователів до реалізації інноваційної освітньої програми «Дошкільнятам про сталий розвиток». Закцентовано увагу на ефективності використання аксіологічного підходу до підготовки майбутніх вихователів. Розкрито основні поняття, на яких ґрунтується аксіологічний підхід в освіті. Розглянуто цінності, якими має володіти майбутній вихователь дітей дошкільного віку. Зроблено спробу проаналізувати складові моделі поведінки дітей дошкільного віку в контексті сталого розвитку.

30. **Миськова, Н. М.** Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування у старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Миськова Наталія Миколаївна; М-во освіти і науки України, Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. – Хмельницький, 2018. – 20 с.

У дослідженні теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено дієвість технології підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування у старших дошкільників навичок, орієнтованих на сталий розвиток, та умов їх впровадження.

31. **Миськова, Н.** Підготовка педагогів дошкільних навчальних закладів до використання інноваційних технологій у контексті ідей сталого розвитку / Наталія Миськова // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2016. – № 2. – С. 114–117. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2016_2_24 (дата звернення: 06.08.2019).

У статті подано різні тлумачення поняття «інноваційні технології». Розглянуто рівні сформованості готовності до впровадження педагогічних інновацій – інформаційний, пробний, творчий та компоненти підготовки фахівців дошкільної освіти до впровадження інноваційних технологій. Проаналізовано особливості впровадження в освітній процес дошкільного закладу ідей сталого розвитку. Схарактеризовано основні принципи педагогіки емпайерменту як

напряму гуманістичної педагогіки, спрямованої на формування у дітей бажаних моделей поведінки та ставлень до навколишнього світу. Визначено методи спонукання дошкільників до діяльності та методи формування ціннісних орієнтацій у дітей дошкільного віку в контексті ідей сталого розвитку.

4. Досвід впровадження освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти

32. **Безсонова, О.** Мотивація до дії як основа формування сталого способу життя / Ольга Безсонова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 7. – С. 35–38. – Зміст: Що таке мотивація ; Як можна мотивувати діяти ; Додаток : Тренінг для педагогів.

У статті йдеться про використання елементів емпатермент-педагогіки у практиці освітньої діяльності закладу дошкільної освіти № 67 міста Краматорська (Донецька область).

33. **Безсонова, О.** На захисті майбутнього – з дитинства, або Педагогіка емпатерменту в дошкільному закладі / Ольга Безсонова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2015. – № 3. – С. 11–17. – Зміст: Переваги педагогіки емпатерменту ; Принципи реалізації навчального курсу ; Доцільність методів педагогіки емпатерменту у формуванні моделей поведінки дошкільників для сталого розвитку.

У статті йдеться про використання педагогіки емпатерменту в реалізації педагогами закладу дошкільної освіти № 67 міста Краматорська (Донецька область) завдань освіти для сталого розвитку.

34. **Волошина, С. В.** Реалізація освіти для сталого розвитку в роботі з дітьми 5-го року життя [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / [Волошина Світлана Вікторівна ; Дошкільний навчальний заклад №52 «Золотий півнік»]. – Хмельницький : [б. в.], 2018. – 96 с. // Дошкільний навчальний заклад № 52 «Золотий півнік» м. Хмельницького : [сайт]. – Текст. дані. – Хмельницький, 2018. – Режим доступу: <https://zolotujpivnuk.jimdo.com/досвід-наших-педагогів/> (дата звернення: 20.08.2019). – Назва з екрана.

Навчальний посібник створено на основі чинного Державного стандарту дошкільної освіти України – Базового компонента дошкільної освіти. У посібнику розглянуто систему організації роботи з дітьми за принципом тематичних днів. Запропоновано орієнтовні форми реалізації змісту освіти для сталого розвитку, нестандартні форми організації життєдіяльності дітей протягом дня. Посібник рекомендовано вихователям дошкільних навчальних закладів для використання на заняттях з дітьми 5-го року життя.

35. **Гавриш, Н.** Доля країни в руках її маленьких громадян: сталий розвиток з фаховим журналом / Наталія Гавриш // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 9. – С. 41–44. – Зміст: Чому освіта для сталого розвитку ; Які особливості моделі емпатерменту ; Як журнал допоможе вихователю ; Що змінилося, а що лишилося незмінним.

У статті йдеться про особливості емпіричної педагогіки та можливості журналу «Методична скарбничка вихователя» у реалізації ідей освіти для сталого розвитку у закладах дошкільної освіти.

36. **Гавриш, Н.** Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошк. навч. закл. / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун. – Дніпропетровськ : Ліра, 2014. – 119 с. – (На допомогу вихователю ДНЗ). – Бібліогр.: 21 назва. – Текст доступний в інтернеті: <http://bilatserkva-dnz9.edukit.kiev.ua/Files/downloads/1043434.pdf> (дата звернення: 20.08.2019).

Посібник призначений для роботи з дітьми в рамках навчального курсу «Дошкільнятам про освіту для сталого розвитку». У ньому подано коротке теоретичне обґрунтування ідей освіти для сталого розвитку, опис змісту і організації освітнього процесу. Ґрунтовно схарактеризовано навчально-методичні засади пропонованого навчального курсу, який викладається в межах спеціальної програми, розрахованої на навчальний рік, і реалізується через цикл послідовних тематичних днів.

37. **Гавриш, Н.** Перші кроки впровадження у дошкільних закладах України освіти для сталого розвитку / Наталія Гавриш, Олена Саприкіна // Початкова шк. – 2014. – № 10. – С. 55–58. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psh_2014_10_21 (дата звернення: 06.08.2019).

У статті розглянуто досвід реалізації проекту «Освіта для сталого розвитку дошкільнят», що ґрунтується на принципах одного з напрямів гуманістичної педагогіки – педагогіки «емпауерменту». Подано сценарій проживання тематичного дня «Мої іграшки».

38. **Гупан, Г.** Відтепер в Україні – власний посібник і сайт для екокоманд [Електронний ресурс] / Галина Гупан // Надихаємо на дії : електрон. журн. / Благод. орг. «Вчителі за демократію та партнерство». – 2014. – № 13. – С. 19–20. – Режим доступу: <https://docs.google.com/file/d/0B6NkbvW9Im7tNG8wN0dGd1A5Ums/edit> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

У статті йдеться про посібник «Порадник екокоманди : дружні рецепти для життя», що вийшов друком у 2014 році. Вміщено інформацію про сайт «Стале домогосподарство: дружні рецепти для сталого стилю життя!» (<http://domogospodarstvo.esd.org.ua/>).

39. **Доля** планети у наших руках [Електронний ресурс] : освіта для сталого розвитку / [Комун. дошк. навч. закл. «Казка»]. – [Першотравенськ, б. р.]. – Режим доступу: http://kazkastalyu.blogspot.com/p/blog-page_69.html (дата звернення: 21.08.2019). – Назва з екрана.

Представлено блог творчої групи педагогів Комунального дошкільного навчального закладу «Казка» міста Першотравенська Дніпропетровської області, які реалізують в освітньому процесі засади освіти для сталого розвитку.

40. **Дошкільнятам** – освіта для сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Текст дані. – Київ, [2010–2019]. – Режим доступу:

<https://www.facebook.com/groups/dnz.osr/about/> (дата звернення: 16.07.2019). – Назва з екрану.

Представлено сторінку в соціальній мережі для вихователів, методистів, директорів дошкільних навчальних закладів, які хочуть впроваджувати освіту для сталого розвитку. А також для тих, хто вже впроваджує цей освітній напрям і хоче поділитися досвідом.

41. **Екодружній** стиль життя: дошкільнята Житомирщини першими в Україні апробують унікальний курс [Електронний ресурс] // Надихаємо на дії: електрон. журн. / Благод. орг. «Вчителі за демократію та партнерство». – 2013. – № 12. – С. 20. – Режим доступу: http://esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/magazine/magazine_12_2013.pdf (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрану.

У статті йдеться про навчальний тренінг для вихователів дошкільних закладів, що першими в Україні апробуватимуть спеціальний освітній цикл для дітей-дошкільнят, розроблений фахівцями у рамках проекту «Освіта для сталого розвитку в дії», що відбувся 12–14 грудня 2013 року в Житомирі.

42. **Екологія дошкілля.** Сталий розвиток : система роботи з дітьми дошк. віку : дит. садок : бібліотека / [авт. кол.: Людмила Атаманенко та ін. ; упоряд.: Валентина Семизорова, Ольга Духновська ; ред. рада М. Мосієнко та ін.]. – Київ : Шк. світ, 2017. – 95 с. – (Б-ка «Шкільного світу» : заснована у 2003 р.).

У посібнику розкрито значення та зміст ідей освіти для сталого розвитку. Запропоновані матеріали допоможуть вихователям і батькам сформувати в дітей навички соціально, економічно й екологічно доцільної поведінки, що становлять суть освіти для сталого розвитку.

43. **Золотарьова, Г.** Об'єднаємо зусилля для здорового довкілля / Галина Золотарьова, Вікторія Рагуля // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 11–13. – Зміст: Форми роботи ; Підготовка педагогів ; Робота з дошкільнятами ; Взаємодія з батьками.

У статті розглянуто досвід закладу дошкільної освіти № 3 «Ромашка» міста Слов'янська Донецької області щодо впровадження навчального курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку».

44. **Іванченко, Н.** У майбутнє – через сталий стиль життя / Наталія Іванченко, Оксана Крамаренко // Вихователь-методист дошк. закл. – 2017. – № 8. – С. 53–56.

У статті висвітлено досвід дошкільного навчального закладу № 4 міста Балаклея Харківської області щодо представлення вихователям теми педагогіки емпauerменту у форму ділової гри. Подано розробку заходу з теми «Крок у майбутнє – через сталий стиль життя».

45. **Комплект** «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» (6-річкам) [Електронний ресурс] // Освітня платформа «Критичне мислення». – Текст. дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/shop/komplekt-doshkilnyatam-osvitu-dlya-stalogo-rozvytku-6-richkam/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрану.

Подано комплект методично-дидактичних матеріалів для роботи з дітьми 6-го року життя у рамках навчальної програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку».

46. **Комплект** «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку: діємо разом» (5-річкам) [Електронний ресурс] // Освітня платформа «Критичне мислення». – Текст. дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/shop/komplekt-doshkilnyatam-osvitu-dlya-stalogo-rozvytku-diyemo-razom-5-richkam/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Розглянуто комплект методично-дидактичних матеріалів для роботи з дітьми 5-го року життя у рамках навчальної програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку».

47. **Комплект** «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку: маленькі люди великого світу» (4-річкам) [Електронний ресурс] // Освітня платформа «Критичне мислення». – Текст. дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/shop/komplekt-doshkilnyatam-osvitu-dlya-stalogo-rozvytku-malenki-lyudy-velykogo-svitu-4-richkam/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Схарактеризовано комплект методично-дидактичних матеріалів для роботи з дітьми 4-го року життя у рамках навчальної програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку».

48. **Критичне мислення** / Освітня платформа [Електронний ресурс]. – Текст дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/pg/criticalthinking.expert/posts/?ref=page_internal (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Представлено сторінку в соціальній мережі освітньої платформи «Критичне мислення», створену в 2016 році командою експертів громадської організації «Вчителі за демократію і партнерство». Фахівці вбачають мету своєї діяльності в розробці та впровадженні в практику нових освітніх продуктів з методики розвитку критичного мислення, громадянській і правовій освіті, дебатах, освіті для сталого розвитку, інтерактивних технологіях навчання, учнівському соціальному проектуванні, освітньому менеджменті.

49. **Літвінова, Н.** PlatforM – сучасна форма методичної роботи з педагогами / Наталія Літвінова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 4. – С. 12–20. – Зміст: Чому методична платформа ; Як працює PlatforM ; У чому універсальність PlatforM ; Додаток 1 : PlatforM: Інноваційні технології в закладі дошкільної освіти – сучасний погляд на навчання дітей ; Додаток 2 : Локація «Освіта для сталого розвитку: технологія розвитку сучасного погляду на життя дітей дошкільного віку» ; Додаток 3: Локація «Comments».

У статті висвітлено досвід дошкільного навчального закладу № 60 міста Миколаєва щодо впровадження нової форми роботи з педагогами – методичної платформи PlatforM, одним з напрямів якої є втілення освіти для сталого розвитку в освітню діяльність установи.

50. **Малюємо** комікси щодо сталого розвитку [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / Svenska institutet, Global Action Plan International ; авт.: Есбьорн

Йорсатер [та ін.] ; укр. версію підгот.: Ігор Сущенко, Олена Пометун. – [Б. м., б. р.]. – 55 с. // Освіта для сталого розвитку в дії : міжнар. освіт. проект для шк. молоді та дорослих. – Київ, 2019. – Режим доступу: <http://esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/programs/comix.pdf> (дата звернення: 21.08.2019). – Назва з екрана.

Представлено навчально-методичний посібник, який ознайомлює зі світом не лише сталого розвитку, а й таким цікавим педагогічним інструментом, як малювання коміксів. У тексті подано пояснення і приклади щодо техніки роботи.

51. Модель світу без відходів від Coca-Cola : екошпаргалка для дорослих і дітей // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 7. – С. 45–47.

У статті подано методичні поради та матеріали, підготовлені компанією Coca-Cola спільно з Klitschko Foundation, для організації роботи з дошкільниками щодо розвитку навички сортування відходів.

52. Навігатор для батьків : настанова щодо вибору продукції з покращеними якісними та екологічними характеристиками / [Берзіна С. В. та ін. ; під. ред. Бондаря О. І ; Всеукр. громад. орг. «Жива планета»]. – [Київ, 2012]. – 65, [1] с. – Текст доступний в інтернеті: http://www.greenmind.com.ua/images/meropriyatiya/%D0%95co_mama_09.10.2012.pdf (дата звернення: 06.08.2019).

У виданні вміщено неупереджену, компетентну інформацію нерекламного значення про властивості продукції для дітей, її потенціальний вплив на здоров'я і навколишнє середовище та доступні способи оцінювання таких впливів на споживацькому рівні, що дасть можливість споживачам з впевненістю зробити правильний вибір на користь здоров'я та майбутнього своїх дітей.

53. Навчально-пізнавальні матеріали [Електронний ресурс] // Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні. – Текст. дані. – [Київ, 2019]. – Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/node/5> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

Матеріал містить перелік активних посилань на повні тексти навчально-пізнавальних документів, які будуть корисними науковцям, педагогам-практикам, батькам, усім зацікавленим у впровадженні й розвитку освіти для сталого розвитку.

54. Орлова, О. На шляху до змін : досвід роботи педагогів Житомирщини / Ольга Орлова // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 6–7. – Зміст: Від педагогів до дітей, від дітей до батьків ; Спільні заходи.

У статті висвітлено досвід упровадження ідей сталого розвитку в освітньому процесі закладів дошкільної освіти Житомирської області, що були учасниками всеукраїнського експерименту «Формування економічно, екологічно і соціально доцільної поведінки у дітей дошкільного віку на основі впровадження ідей освіти для сталого розвитку».

55. Орлова, О. Упровадження освіти для сталого розвитку в дошкільних навчальних закладах [Електронний ресурс] / Ольга Орлова // Надихаємо на дії : електрон. журн. / Благод. орг. «Вчителі за демократію та партнерство». – 2014. – № 13. – С. 8–10. – Режим доступу:

<https://docs.google.com/file/d/0B6NkbvW9Im7tNG8wN0dGd1A5Ums/edit> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

У статті наведено відгуки вихователів закладів дошкільної освіти міста Житомира та Житомирської області щодо апробації матеріалів «Дошкільникам – освіту для сталого розвитку».

56. **Освіта** в інтересах сталого розвитку в Україні [Електронний ресурс] : [офіц. сайт]. – [Київ, ? – 2019]. – Режим доступу: <http://ecoosvita.org.ua/> (дата звернення: 06.08.2019). – Назва з екрана.

Подано інформацію про сайт як першу ініціативу в Україні поєднання зусиль міжнародної спільноти, науковців, громадськості, державних службовців, екологів, освітян та просто школярів і студентів для забезпечення розвитку системи екологічної освіти.

57. **Освіта** для сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Текст. дані. – Київ, [2010–2019]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/esd.org.ua/> (дата звернення: 16.07.2019). – Назва з екрана.

Представлено сторінку в соціальній мережі Міжнародного освітнього проекту для шкільної молоді та дорослих «Освіта для сталого розвитку в дії».

58. **Освіта** для сталого розвитку дошкільників, або Як організувати роботу з дітьми // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 7. – С. 39–43.

У статті йдеться про поради вихователю-методисту щодо організації освіти для сталого розвитку в закладах дошкільної освіти.

59. **Освіта** для сталого розвитку – новий напрям у сучасній освіті [Електронний ресурс] // Центр розвитку дитини «Гармонія». – Текст. дані. – Южноукраїнськ, 2017. – Режим доступу: <http://www.garmoniya.mk.ua/content/kontakti> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

У статті викладено основні положення освіти для сталого розвитку. Розглянуто теоретичні й методичні засади курсу «Освіта для сталого розвитку» для дошкільнят, що реалізується в Центрі розвитку дитини «Гармонія» міста Южноукраїнськ Миколаївської області.

60. **Освіта** для сталого розвитку: поради педагогам / підгот. Олена Пометун // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 7. – С. 44.

Йдеться про пам'ятку для вихователя-методиста закладу дошкільної освіти щодо підвищення професійної майстерності вихователів на засадах освіти для сталого розвитку.

61. **Освітня** платформа «Критичне мислення» [Електронний ресурс] : [офіц. сайт]. – Текст. та граф. дані. – Київ : [2016 – 2019]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/najblyzhchi-podiyi/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Про сайт освітньої платформи «Критичне мислення», створений у 2016 році командою експертів громадської організації «Вчителі за демократію і партнерство», які мають більше ніж 16-річний досвід розроблення та впровадження у практику нових освітніх продуктів з методики розвитку критичного мислення, громадянської й правової освіти, дебатів, освіти для

сталого розвитку, інтерактивних технологій навчання, учнівського соціального проектування, освітнього менеджменту.

62. **Панфілова, М.** Збережемо планету для дітей, або Дидактичні ігри із залишкових матеріалів / Марія Панфілова, Інна Панова // Вихователь-методист дошк. закл. – 2019. – № 9. – С. 49–52.

У статті подано добірку ігор із залишкових матеріалів, які є одним із напрямків реалізації програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» у закладах дошкільньої освіти міста Запоріжжя.

63. **Парціальна** програма до курсу «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку» [Електронний ресурс] // Освітня платформа «Критичне мислення». – Текст дані. – [Київ, б. р.]. – Режим доступу: <http://www.criticalthinking.expert/shop/partialna-programa-do-kursu-doshkilnyatam-osvita-dlya-stalogo-rozvytku/> (дата звернення: 09.08.2019). – Назва з екрана.

Йдеться про парціальну програму для системи дошкільньої освіти за курсом для різних вікових груп «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Програму схвалено для використання (лист «Інституту модернізації змісту освіти МОН України від 12.02.2019 № 22-1/12-Г-46).

64. **Пометун, О.** Бути чи не бути – ось у чому питання / Олена Пометун, Наталя Гавриш // Вихователь-методист дошк. закл. – 2015. – № 3. – С. 4–10. – Зміст: Ключові ідеї освіти для сталого розвитку ; Освіта ПРО сталий розвиток чи ДЛЯ сталого розвитку? ; Методика реалізації освіти для сталого розвитку ; Реалізація ідей сталого розвитку в практиці дошкільного закладу ; Тематичний день як форма реалізації освіти для сталого розвитку ; Структура і змістове наповнення тематичного дня.

У статті йдеться про реалізацію ідей освіти для сталого розвитку в практиці роботи дошкільних навчальних закладів. Розглянуто одну з можливих форм зазначеного напрямку діяльності – тематичні дні.

65. **Пометун, О.** Навчаємо дошкільнят жити по-новому: програма освіти для сталого розвитку / Олена Пометун // Вихователь-методист дошк. закл. – 2017. – № 8. – С. 31–39. – Зміст: Завдання освіти для сталого розвитку ; Опис Програми ; Змістове наповнення курсів ; Структура тематичного дня ; Роль педагога та батьків під час реалізації програми ; Додаток : Приклади роботи з ілюстративними матеріалами під час інтегрованих занять.

У статті розкрито сутність поняття «сталий розвиток». Визначено мету, змістове наповнення та специфіку реалізації програми «Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку». Подано структуру тематичного дня для забезпечення впровадження інтегративного підходу в освіті дошкільників. Наголошено на важливості ролі педагогів та батьків у реалізації програми.

66. **Пометун, О.** Освіта для сталого розвитку для дошкільнят [Електронний ресурс] / Олена Пометун // Надихаємо на дії: електрон. журн. /Благод. орг. «Вчителі за демократію та партнерство». – 2013. – № 12. – С. 21–30. – Режим доступу: http://esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/magazine/magazine_12_2013.pdf (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

У статті розглянуто програму щодо реалізації спеціального освітнього циклу для дітей-дошкільників у рамках проекту «Освіта для сталого розвитку в дії».

67. Пометун, О. Сталий розвиток для дітей з 3-х років вже у 600 садочках України, – Пометун [Електронний ресурс] / Олена Пометун, [Наталія Гавриш] ; ведучі Євген Павлюковський, Любомир Ференс // Громадське радіо. слухайте. думайте. – Текст. та аудіо дані. – [Київ], 2016. – Режим доступу: <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/stalyy-rozvytok-dlya-ditey-z-3-h-rokiv-vzhe-u-600-sadochkah-ukrayiny-pometun> (дата звернення: 20.08.2019). – Назва з екрану.

У студії Громадського радіо про сталий розвиток і виховання дітей розповідають авторки програми «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» членкиня-кореспондентка НАПН України, докторка педагогічних наук Олена Пометун і докторка педагогічних наук Наталія Гавриш.

68. Програма «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку» [Електронний ресурс] // Педрада : портал освітян України. – Текст. дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2343-programa-doshklnyatam-osvtu-dlya-stalogo-rozvitku> (дата звернення: 05.08.2019). – Назва з екрана.

Про програму «Дошкільнятам – освіту для сталого розвитку», яку напрацювали експертки громадської організації «Вчителі за демократію та партнерство» Олена Пометун та Наталія Гавриш. Програму рекомендувало для запровадження МОН України і сьогодні за нею працюють вже кілька сотень закладів дошкільної освіти.

69. Рагуля, В. Врятуймо річку! : інтегр. заняття для дітей ст. групи : (екон. виховання + екологія + розвиток мовлення) / Вікторія Рагуля, Інна Ратинська // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 14–17.

У статті подано розробку відкритого заняття для батьків, проведеного педагогами закладу дошкільної освіти № 3 «Ромашка» міста Слов'янська Донецької області на творчому етапі роботи над проектом «Вода – джерело життя» в рамках навчального курсу «Дошкільникам – освіта для сталого розвитку».

70. Ринчовська, Т. Лепбук для реалізації ідей сталого розвитку / Тетяна Ринчовська, Світлана Соломонюк // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 30–31.

У статті розглянуто можливості використання лепбуків у роботі з дошкільниками починаючи з 5-річного віку. Запропоновано також алгоритм створення лепбуків.

71. Ринчовська, Т. Створюємо лепбуки для опанування ідей сталого розвитку / Тетяна Ринчовська, Світлана Соломонюк // Вихователь-методист дошк. закл. – 2017. – № 8. – С. 46–52. – Зміст: Чому саме лепбук ; Яке змістове наповнення ; Які завдання розв'язуємо ; Коли і як використовуємо ; Як створити власноруч ; Додаток : Змістове наповнення лепбуків.

У статті йдеться про створення дидактичних посібників – лепбуків – для зацікавлення дошкільників темою сталого розвитку суспільства та наповнення розвивального середовища дошкільного закладу.

72. **Самощенко, В.** Інтеграція курсу освіти для сталого розвитку в освітній процес ДНЗ: реалізація завдань країни на майбутнє / Віталія Самощенко, Світлана Божко // Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи : матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф., (4–6 жовт. 2017 р., м. Глухів) / Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. – Суми, 2017. – С. 95–96.

У тезах подано досвід впровадження освіти для сталого розвитку в освітній процес Глухівського дошкільного навчального закладу (ясел-садка) «Журавка» Глухівської міської ради Сумської області.

73. **Сімайкіна, Т.** Цінності плекаються в родині змалку / Тетяна Сімайкіна, Леся Рачок, Ольга Мирончук // Дошк. виховання. – 2018. – № 3. – С. 8–10. – Зміст: Робота з батьками дітей раннього віку ; Розвивальний посібник власноруч : спільний проект педагогів та батьків ; Сенсорні килимки для дітей раннього віку.

У статті висвітлено досвід закладу дошкільної освіти № 57 міста Житомира щодо організації взаємодії з батьками з метою упровадження ідей освіти сталого розвитку.

74. **Сотник, Ю. А.** Сталий розвиток дошкільнят засобами екологічного виховання / Сотник Юлія Анатоліївна // Нива знань. – 2018. – № 3. – С. 29–30.

У статті розглянуто досвід роботи закладу дошкільної освіти № 36 «Джерельце» міста Кам'янського Дніпропетровської області щодо організації освітнього процесу на засадах освіти для сталого розвитку.

75. **Стале** домогосподарство [Електронний ресурс] : дружні рецепти для сталого стилю життя : [сайт]. – [Київ, ?–2014]. – Режим доступу: <http://domogospodarstvo.esd.org.ua/node/7> (дата звернення: 14.12.2018). – Назва з екрана.

Йдеться про сайт проекту «Стале домогосподарство», метою якого є навчання учасників програми навичок сталого стилю життя, що допоможуть змінити їх поведінку та повсякденні дії щодо збереження ресурсів планети на більш сталі.

76. **Стратегія** впровадження освіти для сталого розвитку в освітньо - виховний процес дошкільного закладу [Електронний ресурс] : метод. посіб. для педагогів дошк. закл. / Від. освіти виконкому Інгулець. рай. у м. Кривому Розі ради, Комунал. комбін. дошк. навч. закл. № 207, Комунал. дошк. навч. закл. № 257. – Кривий Ріг, [б. в., 2013]. – 99 с. // «Золотий півнік» : Комунал. закл. «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 207 комбінованого типу» Криворізької міськради. – Текст. дані. – Кривий Ріг, [б. р.]. – Режим доступу: <http://kdnz207.dnepredu.com/uk/site/konsultatsiyi-poradi-reko.html> (дата звернення: 05.09.2019). – Назва з екрана.

Йдеться про методичний посібник, покликаний сприяти формуванню знань про сутність, зміст та технології випереджаючої освіти для сталого розвитку. Автори посібника розкривають зміст освіти для сталого розвитку як процес навчання: прийняття рішень для забезпечення довгострокового майбутнього, розвиток мислення, орієнтованого на стале майбутнє та відповідні смисложиттєві цінності та пріоритети. Методичний посібник є інноваційним

комплексним засобом, який допоможе навчити педагогів забезпечувати процес переходу навчальних закладів на засади випереджальної освіти для сталого розвитку, впроваджувати ідеї, принципи та технології сталого розвитку в освітню діяльність.

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ (рекомендаційний бібліографічний список)

Упорядник

Янюк С. С., молодший науковий співробітник
відділу наукової інформаційно-бібліографічної
діяльності ДНПБ України
ім. В. О. Сухомлинського

В Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей. Основними складовими національно-патріотичного виховання є громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання [5].

Військово-патріотичне виховання зорієнтовано на формування в молоді готовності до захисту Вітчизни, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу в Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами та покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні безпеки України, захисту її від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання молоді має проводитися комплексно, в єдності всіх його складників спільними зусиллями органів державного управління, а також закладів освіти, сім'ї, громадських організацій та об'єднань, Збройних Сил України, інших силових структур.

Фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського підготовлено рекомендаційний бібліографічний список «Військово-патріотичне виховання дітей та молоді».

Список сформовано з бібліографічних записів нормативно-правових актів, згрупованих за принципом верховенства права й абеткою назв, авторефератів дисертацій, книжок, статей з продовжуваних та періодичних видань, Інтернет-ресурсів. Хронологічні межі дібраного матеріалу – 2015–2019 рр.

Рекомендаційний бібліографічний список адресовано науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, здобувачам вищої освіти та всім, хто

цікавиться питаннями військово-патріотичного виховання підростаючого покоління.

1. **Конституція** України [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : [станом на 21.02.2019 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 19.08.2019). – Назва з екрана.

2. **Про освіту** [Електронний ресурс] : Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII : [станом на 06.06.2019] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.08.2019). – Назва з екрана.

3. **Про увічнення** перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 років [Електронний ресурс] : Закон України від 9 квіт. 2015 р. № 315-VIII // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/315-19> (дата звернення: 19.08.2019). – Назва з екрана.

4. **Про вшанування** героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді [Електронний ресурс] : постанова Верхов. Ради України від 12.05.2019 р.] // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-19> (дата звернення: 19.08.2019). – Назва з екрана.

5. **Стратегія** національно-патріотичного виховання [Електронний ресурс] : затв. указом Президента України від 18 трав. 2019 р. № 286/2019 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Київ, 2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019> (дата звернення: 19.08.2019). – Назва з екрана.

6. **Положення** про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура») [Електронний ресурс]: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовт. 2018 р. № 845 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-2018-%D0%BF> (дата звернення: 01.08.2019). – Назва з екрана.

7. **Про проведення** у 2018/2019 навчальному році Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») : наказ МОН України від 04.09.2018 № 966 // Інформ. зб. для директора шк. та зав. дит. садка. – 2018. – № 9. – С. 60–66. – Текст доступний в інтернеті: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-provedennya-u-20182019-navchalnomu-roci-vseukrayinskoyi-dityacho-yunackoyi-vijskovo-patriotichnoyi-gri-sokil-dzhura> (дата звернення: 20.08.2019).

8. **Концепція** військово-патріотичного виховання в системі освіти України : проект : [затв. на засід. лаб. фіз. розвитку Ін-ту проблем виховання НАПН

України (протокол № 3 від 12.03.2015 р.) / Ін-т проблем виховання НАПН України ; розроб.: О. Остапенко, М. Зубалій] // Вища шк. – 2015. – № 4/5. – С. 118–126.

* * *

9. **Навчальна** програма «Захист Вітчизни» для навчальних закладів системи загальної середньої освіти (рівень стандарту) : затв. МОН України від 23.10.2017 № 1407 [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України : [офіц. портал]. – Текст дані. – Київ, 2018. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 01.08.2019). – Назва з екрана.

10. **Програми** з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів : зб. програм / Івано-Франків. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти [та ін. ; заг. ред. М. Ю. Косило, В. Є. Кімакович]. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2018. – 537 с.

* * *

11. **Брижати́й, Є.** Військово-патріотичне виховання майбутніх офіцерів Збройних Сил України / Євген Брижати́й // Зб. наук. пр. Нац. акад. держ. прикордон. служби України. Серія: Педагогічні науки / Нац. акад. держ. прикордон. служби України. – Хмельницький, 2016. – № 1. – С. 11–18. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcrn_2016_1_3 (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано особливості сучасного розвитку Збройних Сил України. Наголошено на недостатності дослідження теоретичних аспектів щодо проблеми військово-патріотичного виховання у закладах вищої освіти та незадовільному стані її розв'язання у практиці військового навчання на кафедрах військової підготовки.

12. **Будак, В. Д.** Військово-патріотичне виховання як складова національно-патріотичного виховання молоді / В. Д. Будак // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – 2016. – № 4. – С. 212–215. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2016_4_40 (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано співвідношення понять «патріотизм», «національно-патріотичне виховання» та «військово-патріотичне виховання». Визначено місце військово-патріотичного виховання у загальній системі виховання. Розкрито сутність та завдання військово-патріотичного виховання відповідно до нормативних документів.

13. **Будак, В. Д.** Модель військово-патріотичного виховання студентської молоді: теоретичний аспект / В. Д. Будак // Пед. науки : зб. наук. пр. – Херсон, 2017. – Вип. 80, т. 2. – С. 89–95. – Бібліогр.: 23 назви. – Текст статті доступний в інтернеті: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_80/part_2/19.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Розглянуто проблему педагогічного моделювання як методу наукового дослідження. Схарактеризовано підходи до розуміння сутності понять «модель» та «моделювання». Систематизовано та порівняно структурні елементи певних

моделей з проблеми патріотичного виховання молоді. Доведено доцільність та ефективність використання методу моделювання в процесі дослідження військово-патріотичного виховання студентської молоді в умовах університету.

14. **Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі** : посібник / уклад.: М. Д. Зубалій, В. В. Івашковський, О. І. Остапенко ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. – Київ : Паливода А. В., 2016. – 231 с. – Текст доступний в інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/705514/1/19.12.16> **ПОСІБНИК Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі.pdf** (дата звернення: 01.08.2019).

Визначено та обгрунтовано сутність і зміст військово-патріотичного виховання в процесі позакласної роботи. Наведено критерії та показники визначення рівнів військово-патріотичної вихованості учнів закладів загальної середньої освіти. Виокремлено форми та методи підготовки допризовної молоді в процесі позакласної роботи, формування в учнівській молоді мотивації до військової служби під час позакласної роботи.

15. **Воцаний, К.** Посилення виховного впливу початкової військово-тактичної підготовки на юнаків шляхом упровадження інформаційно-комунікаційних технологій / Костянтин Воцаний // Освіта на Луганщині – 2017. – № 4. – С. 72–74. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <https://drive.google.com/file/d/0B-zFVw7gKqnydkpuNWJkN25xaksyTHBjdG5SSSThaNHRGUklR/view> (дата звернення: 20.08.2019).

Розкрито роль інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема, комп'ютерних ігор, військово-спортивних ігор, мультимедійного контенту в системі військово-патріотичного виховання юнаків. Доведено виховний вплив на юнаків удосконаленого варіанта початкової тактичної підготовки на основі поєднання вищезазначених технологій.

16. **Гончаренко, О.** Значення духовного фактору у військово-патріотичному вихованні учнівської та студентської молоді / О. Гончаренко, О. Кордонець, К. Кльок // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. / Донбас. держ. пед. ун-т. – Харків, 2016. – № 2. – С. 29–34. – Бібліогр.: 4 назви. – Текст доступний в інтернеті: <http://www.slavdpu.dn.ua/images/naukvid/gnvp/gnvp-76.pdf> (дата звернення: 01.08.2019).

Розглянуто вплив духовного фактору на патріотичне виховання молоді як майбутніх захисників Вітчизни. Зазначено, що військово-патріотичне виховання передбачає формування мілітарної культури, заснованої на єдності загальнолюдських цінностей, національних військових традицій і цивільного, зокрема педагогічного, обґрунтування складових цієї культури – усвідомлення потреби у військовому захисті нації та життєвих інтересів України.

17. **Данилюк, М. М.** Військово-патріотичне виховання на уроках фізики / М. М. Данилюк // Фізика в шк. України. Позакласна робота. – 2016. – № 11. – С. 2–7. – Бібліогр.: 9 назв.

Висвітлено досвід військово-патріотичного виховання учнів на уроках фізики. Запропоновано добірку завдань для ознайомлення учнів із сучасною

військовою технікою та зброєю, засобами захисту від зброї масового ураження тощо.

18. **Домнічев, М.** Унікальність системи хортингу в військово-патріотичному вихованні дітей у процесі навчання їх поводження з вибухонебезпечними предметами / М. Домнічев, О. Нестеренко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Укр. федерація хортингу. – Київ, 2016. – Вип. 5. – С. 6–16. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmh_2016_5_3 (дата звернення: 01.08.2019).

Розкрито роль хортингу як національного виду спорту України у військово-патріотичному вихованні дітей. Доведено необхідність навчання поводження з вибухонебезпечними предметами, ознайомлення з їх основними видами, властивостями та їх потенційною небезпекою.

19. **Зінченко, П. О.** Фізичне загартування старшокласників – складова національної свідомості й патріотизму / П. О. Зінченко // Завучу. Усе для роботи. – 2019. – № 1/2. – Методист : журнал в журналі. – № 76. – С. 20–6–20–40.

Досліджено компоненти та особливості підготовки старшокласників до захисту Вітчизни. Розглянуто методи формування практичних навичок, вироблення фізичних якостей, необхідних для підготовки юнаків до військової служби в ЗСУ.

20. **Зубалій, М. Д.** Методи військово-патріотичного виховання старшокласників засобами хортингу / М. Д. Зубалій, М. В. Тимчик // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пробл. виховання, 2017. – Вип. 21, кн. 1. – С. 238–249. – Бібліогр.: 10 назв. – – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2017_21%281%29_22 (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано стан розробленості методів військово-патріотичного виховання учнів старших класів, які займаються хортингом – національним видом спорту, заснованим в Україні на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу. Розкрито, як за допомогою системи методів забезпечується взаємодія вихователів, викладачів предмета «Захист Вітчизни» й хортингістів у військово-патріотичному вихованні в закладах загальної середньої освіти.

21. **Зубалій М.** Форми військово-патріотичного виховання учнів у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / Микола Зубалій // Пед. науки : зб. наук. пр. – Херсон, 2017. – Вип. 21. – С. 217–221. – Бібліогр.: 7 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_53/49.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Вивчено і проаналізовано форми військово-патріотичного виховання учнів у творчості В. О. Сухомлинського. Схарактеризовано систему військово-патріотичного виховання учнів за В. О. Сухомлинським, яка передбачала одиночні, групові й колективні форми, згруповані в оригінальну класифікацію форм військово-патріотичного виховання.

22. Корицький, В. Г. Військово-патріотичне виховання – складова розвитку особистості [Електронний ресурс] / Корицький В. Г. // Електрон. зб. наук. пр. Запоріж. обл. ін-ту післядиплом. пед. освіти / Запоріж. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Текст. дані. – Запоріжжя, 2016. – № 4. – Бібліогр.: 5 назв. – Режим доступу: http://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip26.html (дата звернення: 01.08.2019). – Назва з екрана.

Узагальнено основні шляхи формування військово-патріотичного виховання школярів. Визначено пріоритетні перспективи щодо створення умов для вільного саморозвитку учнів, збереження їхньої індивідуальності та особистої відповідальності за долю української держави, виховання поваги до державних символів, традицій та культури всіх національностей, які проживають на території України.

23. Кучинський, С. А. Особливості формування військово-патріотичних ціннісних орієнтирів студентської молоді у сучасному вищому навчальному закладі / Сергій Анатолійович Кучинський // Ціннісні орієнтації в управлінні процесом підготовки фахівців педагогіки вищої школи : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 25–26 жовт. 2016 р., Кам'янець-Подільський / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Нац. акад. пед. наук України, Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 111–116. – Бібліогр.: 10 назв.

Окреслено та проаналізовано шляхи формування військово-патріотичних цінностей студентів закладів вищої освіти. З'ясовано сутність понять «військово-патріотичні цінності» та «патріотична вихованість». Визначено структуру, критерії, показники та рівні патріотичної вихованості студентів. Розроблено модель виховання патріотизму, обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування патріотичного виховання студентів та методики їх реалізації.

24. Левицька, А. А. Педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на основі військових традицій / А. А. Левицька // Інновац. педагогіка. 2018. – Вип. 4, т. 2. – С. 106–109. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2018/4/part_2/26.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Визначено та обґрунтовано педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на основі військових традицій. Проаналізовано підходи науковців до тлумачення педагогічних умов патріотичного виховання фахівців.

25. Лук'янченко, М. Взаємозв'язок «військово-патріотичного виховання» із мілітарною культурою українського народу / Микола Лук'янченко, Роман Проць // Молодь і ринок. – 2019. – № 2. – С. 36–40. – Бібліогр.: 9 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://mr.dspu.edu.ua/publications/2019/2_169_2019.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано сучасний стан військово-патріотичного виховання молоді засобами фізичної культури і спорту на засадах етнопедагогіки. Визначенно

зміст поняття «військово-патріотичне виховання» та з'ясовано його зв'язок із мілітарною культурною українського народу. Доведено, що військово-патріотичне виховання – це складова патріотичного виховання, у процесі якого формується розумова, морально-психологічна і фізична готовність молоді до праці й захисту Вітчизни.

26. **Мисак, Б.** Формування особистісних якостей військово-патріотичної культури допризовників – захисників Вітчизни / Богдан Мисак, Богдан Ковбас // Освіт. простір України. – 2017. – Вип. 9. – С. 140–144 : табл. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://journals.pu.if.ua/index.php/esu/article/view/1883/1868> (дата звернення: 01.08.2019).

Обґрунтовано педагогічні умови креативності у формуванні військово-патріотичної культури у допризовників до захисту Вітчизни. Виявлено вплив креативності на формування якостей військово-патріотичної культури молоді допризовного віку, необхідних для захисту своєї країни. Розкрито сутність поняття «креативність допризовної молоді».

27. **Моїсєєв, В. В.** Деякі аспекти військово-патріотичного виховання студентів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 23–25 трав. 2018 р. / МОН України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2018. – Т. 4. – С. 203–205. – Бібліогр.: 4 назви.

Досліджено сучасний стан здійснення військово-патріотичного виховання студентів в умовах освітнього середовища закладів вищої освіти. Визначено місце військово-патріотичного виховання у системі національно-патріотичного виховання молоді України. Конкретизовано сутність військово-патріотичного виховання. Окреслено сукупність засобів, що позитивно впливають на ефективність досліджуваного процесу.

28. **Моїсєєв, В. В.** Сутність поняття «військово-патріотичне виховання» // Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – 2016. – Вип. 239. – С. 185–189. – Бібліогр.: 8 назв.

Розкрито сутність поняття «військово-патріотичне виховання», що розглядається як систематична, системна, цілеспрямована, ідейно-виховна діяльність з формування морально-психологічних, моральних, ідейно-політичних особистісних утворень, що необхідні для захисту Вітчизни, її економічної та військової могутності, екологічної та продовольчої безпеки. Обґрунтовано специфіку військово-патріотичного виховання студентів аграрних закладів вищої освіти.

29. **Мотика, С. М.** Модель виховання патріотизму учнівської молоді в умовах військового ліцею / С. М. Мотика // Військова освіта : зб. наук. пр. Нац. ун-ту оборони України / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняхівського. – Київ, 2018. – № 1. – С. 219–227. – Бібліогр. : 6 назви. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://znp-vo.nuou.org.ua/article/view/156678> (дата звернення: 19.08.2019).

Розкрито зміст моделі виховання патріотизму учнівської молоді в умовах військового ліцею, зокрема такої моделі, яка ґрунтуватиметься на відповідних

концепціях, підходах, принципах освіти та педагогічних умовах на основі формування змісту, форм і методів виховання патріотизму, а також створення патріотичного середовища. Запропоновано напрями перспективних досліджень із зазначеної проблематики.

30. **Мотика, С. М.** Виховання патріотизму в учнівської молоді в умовах військового ліцею : експерим. дослідж. / С. М. Мотика // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2016. – Вип. 19, кн. 2. – С. 33–47. – Бібліогр.: 17 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <https://zbirnyk.ipv.org.ua/ua/arkhiv-vipuskiv/product/view/14/327> (дата звернення: 01.08.2019).

Розглянуто питання патріотичного виховання молоді в Україні. Проаналізовано провідні ідеї патріотичного виховання у вітчизняній педагогічній теорії та виховній практиці. Висвітлено актуальні проблеми патріотичного виховання військових ліцеїстів. Розкрито особливості організації патріотичного виховання у військових ліцеях, зокрема окреслено теоретичні основи, мету та пріоритетні завдання патріотичного виховання військових ліцеїстів.

31. **Мудрік, В. І.** Формування в молоді громадянсько-державного патріотизму / Віт Іванович Мудрік // Фіз. виховання в рідній шк. – 2016. – № 6. – С. 29–32. – Бібліогр.: 10 назв.

Здійснено аналіз українських і зарубіжних досліджень з метою розкриття змісту та сутності поняття патріотизму, виявлення змін у змісті поняття «патріотизм» та внесення корективів з урахуванням сучасних українських тенденцій.

32. **Олешко, П. С.** Патріотичне виховання в педагогічній системі Василя Сухомлинського / А. М. Богуш // Наук. зап. Серія: Педагогічні науки / Центральноукр. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кропивницький, 2018. – Вип. 171. – С. 214–218. – Бібл. 9 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_171_43 (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано погляди педагога-гуманіста В. О. Сухомлинського на проблему патріотизму й патріотичного виховання молоді. Окреслено шляхи формування патріотичних почуттів молодого покоління на основі аналізу педагогічних праць видатного педагога. Розглянуто сутність феномену «патріотизм» як одного із базових компонентів суспільної свідомості та розкрито його комплексну структуру.

33. **Остапенко, О. І.** Військово-патріотичне виховання старшокласників в умовах нової Української школи / О. І. Остапенко, М. В. Тимчик // Фіз. виховання в рідній шк. – 2016. – № 5. – С. 40–43. – Бібліогр.: 12 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/708847/1/16.10.2017_Стаття_метод._семінар_16.11.2017.pdf (дата звернення: 17.10.2019). – Назва з екрана.

Розкрито можливості загальноосвітніх навчальних закладів щодо підвищення ефективності військово-патріотичного виховання старшокласників у контексті положень «Нової Української школи». Зазначено, що організація процесу військово-патріотичного виховання учнівської молоді в загальноосвітніх

навчальних закладах підвищує ефективність підготовки старшокласників до військової служби та захисту Вітчизни.

34. **Остапенко, О. І.** Військово-патріотичне виховання в системі пріоритетів молодіжної політики / О. І. Остапенко // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / МОН України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – Київ, 2016. – Вип. 88, ч. 1 – С. 114–117. – Бібліогр.: 10 назв.

Розкрито основні положення військово-патріотичного виховання учнівської молоді України в системі пріоритетів державної політики. Зміст основних положень державної політики щодо військово-патріотичного виховання учнівської молоді визначається державними законами, стандартами, концепціями та програмами, які спрямовують роботу закладів освіти, органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських організацій на забезпечення взаємодії системи освіти з усіма соціальними інститутами щодо інтенсифікації процесу військово-патріотичного виховання учнівської молоді.

35. **Остапенко, О.** Концептуальні засади реформування військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України / О. І. Остапенко, М. Д. Зубалій, Б. Б. Шаповалов // Фіз. виховання в рідній шк. – 2016. – № 6. – С. 33–35. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/705905/1/Концептуальні_засади.pdf (дата звернення: 01.08.2019). – Назва з екрана.

Розкрито основні положення концептуальних засад військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України в процесі реформування загальної середньої освіти. На основі концептуальних засад визначаються загальні положення, мета, завдання та ключові компетентності військово-патріотичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

36. **Остапенко, О.** Критерії, показники та рівні військово-патріотичної вихованості молодших підлітків у процесі занять хортингом / Олександр Остапенко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Укр. федерації хортингу. – Київ : Паливода А. В., 2016. – Вип. 5. – С. 35–46. – Бібліогр.: 13 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmh_2016_5_5 (дата звернення: 01.08.2019).

Проведено дослідження критеріїв, показників і рівнів військово-патріотичної вихованості молодших підлітків з метою аналізу сучасного стану військово-патріотичного виховання учнів 5–6 класів закладів загальної середньої освіти у процесі занять хортингом. Визначено ефективні методики діагностування в учнівської молоді військово-патріотичної вихованості.

37. **Остапенко, О.** Формування готовності старшокласників до захисту Вітчизни / О. Остапенко, М. Зубалій, М. Тимчик // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. / НАПН України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – Київ, 2018. – Вип. 22. – С. 33–47. – Бібліогр.: 16 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <https://zbirnyk.ipv.org.ua/ua/arkhiv-vipuskiv/product/view/22/439> (дата звернення: 01.08.2019).

Розглянуто проблему формування готовності учнів старших класів до захисту Вітчизни. Розроблено і представлено методику формування готовності старшокласників до військової служби та захисту Вітчизни у закладах загальної середньої освіти.

38. Пантюхов, Б. Актуалізація досвіду патріотичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти в сучасних умовах / Борис Пантюхов // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань, 2018. – Вип. 2. – С. 197–210. – Бібліогр.: 11 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/149238> (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано сучасний стан патріотичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти. Визначено умови, які впливають на стан патріотичного виховання курсантів. Зазначено, що в сучасних умовах актуалізуються питання поглиблення змісту, урізноманітнення форм, методів і засобів патріотичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти. При цьому нагальним питанням залишається перехід на новий рівень взаємодії педагогів і курсантів забезпечення суб'єкт-суб'єктних взаємин у процесі виховання.

39. Пантюхов, Б. Військове виховання в умовах сьогодення: проблеми і перспективи / Борис Пантюхов // Молодь і ринок. – 2018. – № 12. – С. 161–165. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://mir.dsru.edu.ua/article/view/155578/155139> (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано стан сучасного військового виховання в Україні. Акцентовано увагу на актуальності питань військового виховання в сучасних умовах. Висвітлено здобутки та недоліки теорії і практики військового виховання в Україні. Наголошено на важливості військово-патріотичного виховання в системі військової освіти, визначено можливі напрями його удосконалення.

40. Пантюхов, Б. Зміст патріотичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів / Борис Пантюхов // Молодь і ринок. – 2018. – № 7. – С. 135–139. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://mr.dsru.edu.ua/publications/2018/7_162_2018.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Узагальнено зміст патріотичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів. Проаналізовано основні завдання виховної роботи та наголошено на важливості патріотичного виховання курсантів. Розкрито сутність поняття «патріотичне виховання». Зазначено, що його зміст охоплює систему знань, умінь, навичок, цінностей, норм і правил поведінки, оволодіння якими забезпечує формування суспільно активної особистості громадянина-патріота України, готового стати на захист Батьківщини.

41. Пантюхов, Б. О. Патріотичне виховання курсантів військових закладів вищої освіти засобами соціально-гуманітарних дисциплін / Б. О. Пантюхов // Пед. науки : зб. наук. пр. – Херсон, 2018. – Вип. 85. – С. 61–66. – Бібліогр.: 9 назв. – Режим доступу: http://www.ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_85/14.pdf (дата звернення: 01.08.2019).

Обгрунтовано важливість здійснення процесу патріотичного виховання курсантів військових закладів вищої освіти засобами соціально-гуманітарних дисциплін. Виокремлено та схарактеризовано напрями патріотичного виховання майбутніх офіцерів.

42. Пантюхов, Б. О. Патріотичне виховання курсантів вищих військових навчальних закладів України (1992–2016 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Пантюхов Борис Олександрович ; Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич, 2019. – 20 с.

Узагальнено проблему патріотичного виховання курсантів закладів вищої військової освіти України впродовж кінця ХХ – початку ХХІ ст. (1992–2016 рр.). Наголошено на необхідності її системного розв'язання, що сприятиме удосконаленню змісту та педагогічного інструментарію виховання військових. Виокремлено етапи патріотичного виховання курсантів вищих військових закладів освіти України та визначено основні його напрями. Визначено зміст і педагогічний інструментарій патріотичного виховання майбутніх офіцерів в умовах аудиторної та позааудиторної діяльності. Актуалізовано досвід патріотичного виховання курсантів вищих військових навчальних закладів України в сучасних умовах.

43. Черненко-Шнурко, Д. А. Напрями роботи з військово-патріотичного виховання підлітків у позанавчальній виховній діяльності / Д. А. Черненко-Шнурко // Київ. наук.-пед. вісн. – 2017. – № 11. – С. 97–101. – Бібліогр.: 7 назв.

Висвітлено нормативно-правову базу з патріотичного виховання молоді України. Виокремлено основні напрями, мету, форми, принципи та методи кожного напрямку роботи з військово-патріотичного виховання. Запропоновано класифікацію заходів з військово-патріотичного виховання (інформаційні, дійові, комплексні). Розроблено тематику заходів з кожного напрямку роботи з метою комплексного підходу до військово-патріотичного виховання та розвитку патріотичної свідомості громадян.

44. Щербак, І. В. Військово-патріотичне виховання студентів засобами музичного мистецтва як педагогічна проблема // Молодий вчений. – 2017. – № 6. – С. 502–505. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/4/118.pdf> (дата звернення: 01.08.2019).

Проаналізовано наукову літературу та узагальнено передовий педагогічний досвід з проблеми військово-патріотичного виховання молоді України. Уточнено сутність і структуру патріотизму та патріотичного виховання. Визначено місце військово-патріотичного виховання у системі національно-патріотичного виховання молоді України. Конкретизовано сутність військово-патріотичного виховання. Окреслено сукупність засобів музичного мистецтва, що позитивно впливають на ефективність досліджуваного процесу. Доведено необхідність визначення педагогічних умов військово-патріотичного виховання студентської молоді засобами музичного мистецтва та шляхів їх створення.

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ: ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК

(реферативний огляд)

Упорядник:

Агалець І. О., канд. пед. наук,
доцент, старший науковий
співробітник відділу наукової
реферативної та аналітичної
інформації у сфері освіти ДНПБ
України ім. В. О. Сухомлинського

Нині актуальним напрямом підвищення ефективності системи освіти країн світу та України зокрема є оптимізація її впливу на різні аспекти особистісної життєтворчості людини.

Результати наукових досліджень у сфері освіти засвідчують той факт, що чим вищий рівень організації освітнього середовища в закладі освіти, тим більшого успіху може досягнути в майбутньому особа, яка там навчається, тобто йдеться про створення певних умов: творчу й професійну самореалізацію, належне матеріальне забезпечення, доладні відносини з близькими людьми та органічні сімейні стосунки. Таким чином, успіх життєдіяльності, до якого належать ділове, особистісне та соціальне буття, – це те, чого свідомо прагне будь-яка людина.

Теоретичною і методологічною основою досліджень успішної життєдіяльності є положення різних наукових шкіл і напрямів, у центрі яких перебуває проблематика соціально-професійної успішності сучасного фахівця. Поступове усвідомлення цінності успішності в усіх сферах людської діяльності обумовлено підвищенням конкурентоспроможності сучасного фахівця.

Так, загальнопедагогічні засади організації освітнього процесу в сучасних закладах вищої освіти висвітлено в працях відомих вчених: І. Беха, В. Кременя, В. Лугового, М. Солдатенка, М. Степка та ін.; соціально-психологічні детермінанти професійної успішності вивчали О. Бондарчук, О. Брюховецька, Т. Дзюба, А. Кураков, О. Кононець, А. Москатов, В. Пономарьов, Ж. Тимошенко та ін.; психосеміотичний підхід до визначення успішної діяльності досліджували Е. Петрова, О. Радіонова, О. Романова та ін.; дослідженням емоційного інтелекту як однієї з детермінант успішності у функціонуванні суб'єкта життєдіяльності на

зарубіжному просторі займаються Р. Бар-Он, Д. Гоулман, К. Саарні, Дж. Майер, К. Петрідес, Е. Фернхем та ін.

Отже, питання соціально-професійної успішності завжди знаходилося в полі зору багатьох науковців. Вимоги сучасного життя до прогресивної та успішної людини є досить високими. На думку вчених-практиків, одним із важливих факторів, що впливають на досягнення професійного успіху, є особистісні характеристики суб'єкта виду професійної діяльності. При цьому визначається особливий набір особистісних якостей, що детермінують професійну успішність.

Таким чином, становлення особистості та самореалізація потребують формування й розвитку в людини таких психологічних якостей, як цілеспрямованість, упевненість, наполегливість, організованість, передбачливість, гнучкість, конкурентоспроможність, оптимізм. Ці якості пов'язані з мотивацією та емоційно-вольовою сферою особистості і становлять ядро успішності у виконанні будь-якої діяльності соціального чи професійного характеру. Нині тема успіху та досягнень на життєвому шляху стала чи не найважливішою цінністю сучасної особистості. При цьому закладається орієнтовна основа шляху до професіоналізму, що передбачає поєднання зовнішніх і внутрішніх оцінок особистісної й професійної успішності.

Успішність у соціальній і фаховій діяльності досягається за умови особистісного й професійного розвитку фахівця до рівня професіонала, який володіє продуктивною і стійкою професійною Я-концепцією з необхідним рівнем особистісної і професійної самосвідомості. Такий показник рівня професійної самосвідомості забезпечує впевненість у своїх здібностях, допомагає правильно реагувати на власні успіхи і конструктивно ставитися до невдач, адекватно оцінюючи результати власної діяльності.

Окрім того, практичне застосування здобутих теоретичних знань під час навчання у закладі вищої освіти дасть змогу сформуванню системи здатностей особистості майбутнього фахівця, які сприятимуть його подальшій успішності не тільки у професії, а й у повсякденному житті.

Метою огляду є систематизація й аналіз результатів наукових розвідок вчених з проблематики особливостей соціально-професійного успіху як фактора самореалізації особистості сучасного фахівця.

1. Уявлення про життєвий успіх: стан розробленості проблеми в соціальній психології / В. Ю. Вінков // Проблеми політичної психології : зб. наук. пр. / Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. Київ, 2015. – Вип. 2. – С. 221–231. – Бібліогр.: 22 назви. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppr_2015_2_22 (дата звернення 20.06.2019).

Проаналізовано стан розробленості проблеми щодо уявлень про життєвий успіх на сучасному етапі розвитку соціально-психологічної науки. Констатовано розрив між наявними соціологічними та психологічними підходами в дослідженні життєвого успіху і брак таких досліджень у межах соціально-психологічного підходу. Обстоюється позиція про те, що сучасній соціальній психології має бути побудовано пояснювальну модель формування уявлень про життєвий успіх та

визначено всю низку соціально-психологічних чинників. З'ясовано, що психологічні підходи головним чином спрямовані на виявлення процесуальних і мотиваційних аспектів досягнення успіху, тоді як соціологічні – на дослідження образів успіху, поширених у масовій свідомості. Зазначено, що поєднання цих підходів могло б сприяти побудові комплексного дослідження цих уявлень у соціально-психологічній площині, зокрема розкриттю особливостей і виявленню змісту чинників і механізмів формування таких уявлень у масовій свідомості.

2. Механізми впливу емоційного інтелекту на успішність життєдіяльності особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук : [спец.] 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Четверик-Бурчак Аліна Григорівна ; Дніпропетров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. – Одеса, 2015. – 18 с. – Бібліогр.: с. 15–16 (13 назв).

Висвітлено теоретичне і методологічне обґрунтування та емпіричну перевірку підходу до визначення психологічних механізмів впливу емоційного інтелекту, концептуалізованого через інтегральну властивість особистісної ідентичності, що складається, на успішність життєдіяльності людини. Операціоналізовано життєвий успіх у термінах ефективності розв'язання людиною провідних життєвих завдань: забезпечення власного благополуччя, успішності підтримання доброзичливих стосунків з оточуючими, ефективності професійної самореалізації та особистісної спрямованості на самовдосконалення. Встановлено методом множинного лінійного кореляційно-регресійного аналізу ієрархію вірогідності впливу ознак рівня сформованості і емоційного інтелекту на успішність життєдіяльності особистості – забезпечення власного благополуччя (матеріального достатку, професійного статусу, сімейної облаштованості). Виявлено серед них такі: розуміння та керування власними емоціями (внутрішньоособистісний емоційний інтелект); диспозиційні ознаки емоційного інтелекту, відкритість новому досвіду, сумлінність, доброзичливість, нейротизм (негативна кореляція) та екстраверсія. З'ясовано вплив емоційного інтелекту на сформованість смисложиттєвих орієнтацій, безперервність психічного здоров'я та пристосованість до життя.

3. Управління підготовкою успішного вчителя: теорія і практика : монографія / В. І. Бондар, І. М. Шапошнікова ; ред. В. І. Бондар. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – 331 с. – Бібліогр.: с. 300–304.

Висвітлено теоретичні й практичні питання управління підготовкою вчителя початкової школи з позиції сучасної фахово-особистісної парадигми навчання студентів педагогічної професії. Структуровано монографію передмовою, дев'ятьма розділами, а саме: «Концептуальні засади підготовки вчителя XXI століття в умовах соціально-професійної затребуваності його особистості», «Структура педагогічної діяльності як стратегічна матриця управління фаховою підготовкою вчителя», «Теорія і практика формування особистісної складової вчителя в умовах тренінгових технологій», «Діагностика мотиваційно-ціннісної й рефлексивно оцінної сфер особистості студентів – майбутніх вчителів початкової школи», «Управління розвитком конкурентоспроможності вчителя у процесі професійної підготовки»,

«Формування й розвиток критичності мислення студентів – майбутніх вчителів початкової школи в процесі професійного навчання», «Психологічні чинники та передумови розвитку й формування критичного мислення майбутнього вчителя», «Індивідуальний стиль критичного мислення: філософська сутність, педагогічна структура, технологічна модель формування», «Психолого-педагогічні умови й вимірники рівнів сформованості критичності мислення майбутнього вчителя». Уперше в дослідженні розкрито концептуальні засади змісту й методології підготовки вчителя в умовах соціальної модернізації педагогічної освіти в Україні. Розглянуто структуру педагогічної діяльності як стратегічну матрицю управління фаховою підготовкою вчителя початкової школи: мета й проектування змісту навчання, організація навчально-професійної діяльності, тренінгові знання з розвитку особистості педагога, моніторинг якості готовності випускників до професійної діяльності, питання розвитку конкурентоспроможного вчителя у процесі професійної підготовки, здатного критично мислити і приймати оптимальні рішення з питань навчання, виховання і розвитку особистості молодших школярів. Розкрито психологічні чинники та педагогічні передумови формування й розвитку професійного мислення майбутнього вчителя, питання забезпечення конкурентоспроможності вчителя у процесі професійної підготовки, вимірники й показники діагностики сформованості критичності мислення майбутнього вчителя та питання підготовки конкурентоздатного психолога сучасної української школи. Монографія містить літературу, додатки та глосарій.

4. Проектування і розвиток професійно успішної особистості в освітньо-виховному середовищі університету : метод. рек. куратору академ. групи / авт.-уклад. Будає В. Д. ; Нац. акад. пед. наук України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : [МНУ імені В. О. Сухомлинського], 2015. – 130 с. – Бібліогр.: с. 129–130 (29 назв).

Розглянуто проблему проектування і розвитку професійно успішної особистості в середовищі закладу вищої освіти. Структуровано методичні рекомендації куратору академічної групи вступом від автора-укладача темами: «Психологічні чинники успіху», «Цикл тренінгових занять з формування професійної успішності», «Бесіда куратора зі студентами економічних спеціальностей», «Психологічні тести для дослідження особистості», в яких розглянуто теоретичні та практичні питання проектування і розвитку професійно успішної особистості в освітньому середовищі університету. Запропоновано різні форми роботи зі студентами з формування якостей професійно успішної особистості виокремленими компетентностями успішного фахівця. Особливе місце в методичних рекомендаціях складають додатки, в яких схарактеризовано якості, вміння, риси характеру успішної молодшої людини, наведено заповіді й поради досягнення успіху, представлено психологічні рольові та маніпулятивні класифікації типів працівників, описано основні правила переконання, методи усунення стресу та відомості про наслідки стресів. Видання містить перелік використаних джерел.

5. Творча компетентність як механізм успішної психолого-педагогічної діяльності / С. П. Яланська // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2015. – Вип. 28. – С. 682–692. – Бібліогр.: 3 назви. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2015_28_58 (дата звернення 20.06.2019).

Висвітлено проблему розвитку творчої компетентності як механізму успішної психолого-педагогічної діяльності. Здійснено теоретичний аналіз наукової літератури з означеної проблеми. Визначено важливість компетентнісного підходу в розвитку педагогічної творчості в контексті розгляду творчої компетентності як найвищого рівня професійної компетентності. Виявлено, що основні психологічні умови розвитку творчої компетентності майбутніх учителів у навчально-виховному процесі передбачають: особливості структури педагогічної діяльності, саморегуляцію, педагогічну активність, готовність до професійної творчості. На основі формувального експерименту з'ясовано зростання основних структурних компонентів професійної компетентності у майбутніх учителів природничих та фізико-математичних дисциплін експериментальної групи: особистісно-розвивального (ціннісно-педагогічна, мотиваційна компетенції), діяльнісно-розвивального (психолого-педагогічна, організаційна, методична компетенції), комунікативного (вербально-комунікативна, вербально-когнітивна компетенції), фахового (дидактична, інформаційна компетенції, понятійне мислення), опанування досвіду (творче мислення, компетенція самовдосконалення).

6. Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник професіоналізації студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол. наук : [спец.] 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» / Мицишин Марія Миколаївна ; Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Київ, 2016. – 23 с. – Бібліогр.: с. 20–21 (16 назв).

Розглянуто проблему теоретичного обґрунтування, емпіричного визначення змісту та структури соціально-психологічного образу успішного фахівця як чинника професіоналізації студентської молоді. Теоретично розроблено та визначено модель соціально-психологічного образу успішного фахівця, яка містить компоненти – когнітивний, афективний, конативний. Емпірично встановлено зв'язки характеристик образу соціально-психологічного образу успішного фахівця та сили мотиву досягнення професійного успіху із індивідуально-психологічними властивостями особистості: потребою в досягненні успіху, мотивами вибору професії, типом мислення, рівнем нейротизму, професійним типом особистості, професійними ціннісними орієнтаціями. Розроблено соціально-психологічний тренінг «Активізації образу успішного фахівця у свідомості студентської молоді», метою якого є підсилення мотивації студентів до професіоналізації за допомогою конструювання чіткого та яскравого образу «Я – успішний фахівець». Підтверджено положення про те,

що активізація образу успішного фахівця в свідомості студентської молоді сприяє процесу професіоналізації.

7. Особливості взаємозв'язку емоційного інтелекту та відчуття успішності сучасної молоді / К. О. Санько // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2016. – Вип. 34. – С. 483–494. – Бібліогр.: 10 назв.

Висвітлено сучасний стан дослідження феномену успішності. Проаналізовано погляди зарубіжних і вітчизняних учених на феномен успіху та успішності. Розглянуто низку аспектів поняття успіху у вітчизняній літературі: як досягнення певного результату, який оцінюється особистістю як значущий як суспільне визначення досягнень людини, як удача в досягненні чого-небудь. Схарактеризовано зовнішні та внутрішні показники успішності. Визначено початок популяризації феномену емоційного інтелекту. Розглянуто бачення вітчизняних учених на структуру емоційного інтелекту та стресозахисну й адаптивну функції, які можуть визначати успіх життєдіяльності людини. Представлено результати власного пілотажного дослідження щодо взаємозв'язку емоційного інтелекту та відчуття успішності. Емпірично зафіксовано взаємозв'язок внутрішньоособистісного емоційного інтелекту з відчуттям успішності сучасної молоді.

8. Деякі психологічні особливості підготовки успішного фахівця / Т. Д. Щербан, В. В. Гоблик // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2016. – Вип. 31. – С. 569–582. – Бібліогр.: 10 назв.

Розглянуто результати дослідження теоретико-методологічних проблем аналізу професійної діяльності. Розкрито структуру професійної підготовки, особливості формування професійного мислення. Проаналізовано труднощі професійного становлення, шляхи та умови організації рефлексивного навчання майбутніх фахівців уміння розв'язувати професійні задачі. Визначено професіоналізм як творчий синтез якісно своєрідних професійних знань і практичного досвіду особистості, що зумовлює вибір оптимальної стратегії і тактики діяльності й забезпечує високу ефективність її виконання. Досліджено психологічні засади професійної підготовки спеціалістів. З'ясовано, що до числа основних особливостей професійного становлення особистості відносяться: освоєння функціонального змісту професійної діяльності; подолання суперечностей між підготовкою і реальною діяльністю; гармонізація системи стосунків між людьми; підтримка тенденції до самоствердження; сміливість у прийнятті самостійних рішень; подолання звичайних стереотипів і уявлень про професію. Встановлено, що професійна діяльність може здійснюватися на емпіричному та свідомому рівнях, а компенсація недостатнього практичного

досвіду – активізацією саморефлексії як поглибленого аналізу подій, що зберігаються у людині у формі чуттєво-інтуїтивного знання.

9. Формування міжкультурної компетентності сучасного вчителя як важливий чинник успішної педагогічної діяльності / А. Кожевникова, Я. Дудко, Н. Голубенко // Наук. вісн. Мелітопол. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка. – 2016. – № 2. – С. 120–125. – Бібліогр.: 10 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2016_2_21 (дата звернення 21.06.2019).

Висвітлено специфіку формування міжкультурної компетентності сучасного вчителя як важливого чинника успішної педагогічної діяльності. Здійснено аналіз наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі міжкультурної компетентності. Розглянуто специфіку понять «компетентність», «професійна компетентність», «міжкультурна компетентність», здійснено їх категоріальний аналіз. Зазначено, що в понятті «компетентність» закладено зміст понять «професіоналізм», «кваліфікація», «професійні здібності», «готовність до педагогічної діяльності». Доведено, що міжкультурна компетентність сучасного вчителя є складником професійної компетентності й базується на знаннях і вміннях здійснювати міжкультурне спілкування. Наголошено, що у формуванні готовності майбутніх учителів до міжкультурної компетентності важливо акцентувати увагу на якостях і властивостях особистості, що становлять основу педагогічної діяльності й успішного виконання професійних функцій. Узагальнено, що формування міжкультурної компетентності передбачає якісні зміни в сучасному ставленні до світоглядних домінант життя й процесу навчання в університеті на основі становлення адекватної ціннісної картини світу, усвідомлення пріоритетної ролі міжкультурного спілкування в полікультурному освітньому просторі.

10. Професійна компетентність консультантів галузі освіти як важливий чинник успішної фахової діяльності. / В. І. Саюк // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2016. – Вип. 26. – С. 33–38. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2016_26_10 (дата звернення 22.06.2019).

Розглянуто проблеми професійної компетентності консультантів галузі освіти як важливого чинника успішної фахової діяльності. Проаналізовано наукові джерела з теми дослідження. Зазначено, що професійна компетентність консультантів у галузі освіти – це інтегрована на функціональному рівні система, яка відображає змістову основу професійної діяльності фахівця. Обґрунтовано й визначено структуру професійної компетентності консультанта у галузі освіти. Виокремлено компоненти і види компетентностей у структурі професійної компетентності консультанта. Окреслено специфіку фахової діяльності консультанта галузі освіти. З'ясовано, що професійну компетентність консультанта не можна розглядати поза розвитком його

особистості, оскільки консультант упродовж своєї професійної діяльності засвоює необхідні знання, набуває вмінь і навичок в особистісному контексті.

11. Навчання впродовж життя – необхідна передумова досягнення життєвого успіху людини / О. О. Маркозова // Вісн. Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Політологія : зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Харків, 2016. – № 2. – С. 198–205. – Бібліогр.: 14 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuaup_2016_2_19 (дата звернення 22.06.2019).

Висвітлено аналіз проблеми навчання впродовж життя як необхідної передумови самореалізації людини й динамічного розвитку суспільства в умовах інформаційного соціуму. Проаналізовано сутність концепції навчання протягом усього життя. Окреслено основні шляхи реалізації програми безперервної освіти. Зазначено, що реалізація концепції навчання впродовж життя сприяє адаптації особистості до соціально-економічних умов, що постійно змінюються, дає змогу зняти соціальну напруженість у суспільстві, допомагає людині досягти життєвого успіху. Показано, що основним ресурсом самореалізації особистості в інформаційному суспільстві є освітній капітал. Обстоюється позиція, що важливою передумовою досягнення життєвого успіху особистості стає формування гнучкого, емоційного інтелекту, який дає змогу адекватно сприймати мінливий світ, формувати фрейми майбутніх взаємодій. Доведено, що в сучасних умовах необхідним фактором досягнення людиною життєвого успіху стає навчання впродовж життя, спрямоване на оволодіння тими знаннями і навичками, що будуть затребувані у майбутньому. Сформульовано висновки: в умовах сучасного інформаційного суспільства досягнення життєвого успіху людини неможливе без постійного поповнення освітнього капіталу; безперервне здобуття нових знань і навичок сприятиме формуванню творчої особистості, яка зможе ефективно адаптуватися до нових умов життєдіяльності, здатна критично мислити, самостійно ставити та ефективно досягати життєві цілі.

12. Психологічне здоров'я студентів ВНЗ як необхідна умова успішного професійного навчання / В. Омелянська // Humanitarium : [зб. наук. пр.] / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Т. 39, вип. 1 : Психологія. – С. 115–123. – Бібліогр.: с. 122–123 (9 назв).

Здійснено теоретичний аналіз значущості психологічного здоров'я для успішності професійного навчання, відповідно до вікових особливостей студентів закладів вищої освіти. Проаналізовано низку наукових джерел з означеної проблеми українських і зарубіжних авторів. Розглянуто основні підходи до трактування психологічного здоров'я у вітчизняних та зарубіжних джерелах. Виокремлено розбіжності в поняттях «психічне та психологічне здоров'я». Наведено зв'язок поняття «психологічне здоров'я» з суміжним поняттям «психологічне благополуччя». Проведено теоретичний пошук зв'язку психологічного здоров'я з успішним професійним навчанням. Наголошено на тому, що психологічне здоров'я є умовою успішного професійного навчання, яке

сприяє становленню професійної ідентичності, формуванню соціально-професійного аспекту Я-концепції та переживанню особистісного й професійного благополуччя. Акцентовано увагу на динамічності психологічного здоров'я та пов'язаності з активністю суб'єкта, у тому числі з навчально-пізнавальною. Сформульовано висновок про те, що, з одного боку, високий рівень психологічного здоров'я є базою для успішного професійного навчання, а з іншого – успішне професійне навчання може трактуватися як ресурс психологічного здоров'я.

13. Професійний успіх як основа самореалізації особистості / А. Авер'янова // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. Психологічні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2017. – № 1. – С. 7–12. – Бібліогр.: с. 11 (8 назв).

Висвітлено аналіз підходів науковців щодо розкриття суті самореалізації, самоактуалізації та самоефективності особистості як переконання людини у здатності демонструвати поведінкову компетентність. Розглянуто особливості професійного успіху як чинника самореалізації особистості в сучасних умовах. Схарактеризовано успішність як властивість особистості. Виявлено закономірності професійної самореалізації. Показано взаємозв'язок між особистісними рисами та успішністю професійної самореалізації особистості. Окреслено особистісні риси успішної людини: активна життєва позиція, оптимізм, прагнення до творчості, відкриттів, самопізнання, самовираження, працьовитість, гнучкість, критичність, далекоглядність та ін. Зазначено, що серед найбільш значущих особистісних факторів, що сприяють професійній реалізації є: самоефективність особистості, гнучкість її поведінки і незадоволеність персональною діяльністю.

14. Проектування і розвиток професійно успішної особистості в умовах освітньо-виховного середовища університету : монографія / [авт. кол.: Баркасі В. В., Філіп'єва Т. І., Білюк О. Г.; за заг. ред. Будака В. Д.] ; Нац. акад. пед. наук України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2017. – 457 с. – Бібліогр.: с. 415–453 (429 назв).

Структуровано монографію передмовою, двома розділами та літературою. Змістом першого розділу є розкриття теоретико-методологічних засад проектування успішної особистості майбутнього фахівця з позиції системного, компетентнісного та аксіологічного підходів. Проаналізовано погляди В. Сухомлинського на означену проблему, роль педагогічної та організаційної культури у формуванні професійно успішної особистості майбутнього фахівця, готовність до кроскультурної взаємодії, що є досить актуальним з огляду на вимоги до мобільності сучасної молоді. Розглянуто деонтологічну компетентність та ідентичність як складові професійно успішної особистості майбутнього педагога. Репрезентовано зміст і психологічні й педагогічні особливості формування професійних значущих якостей особистості майбутнього фахівця. Описано вимоги до професійного розвитку майбутнього викладача закладу вищої освіти (ЗВО). У другому розділі, який поділяється на два

підрозділи, обґрунтовано методичні основи проєктування і розвитку професійно успішної особистості в умовах ЗВО. Перший підрозділ містить опис складових ЗВО, що забезпечують професійну успішність майбутнього фахівця: студентське самоврядування, науково-дослідницька робота, наукова бібліотека, музей ЗВО, участь студентів у програмі ТЕМПУС, волонтерство. Обґрунтовано важливість формування полікультурної компетентності та професійного потенціалу майбутніх фахівців. Другий підрозділ присвячено формуванню професійно успішної особистості в практиці педагогічної діяльності викладача ЗВО: розглянуто провідні методичні підходи, методи й засоби, технології щодо проєктування та розвитку професійно успішної особистості майбутнього фахівця. Література містить джерела українських і зарубіжних авторів.

15. Життєва компетентність як підґрунтя власної життєвої і професійної успішності / О. О. Демчук, В. В. Лазарчук // Психологія: реальність і перспективи : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне, 2017. – Вип. 8. – С. 71–75. – Бібліогр.: 8 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prp_2017_8_18 (дата звернення 03.09.2019).

Розглянуто питання розширення змісту та уточнення сутності поняття «життєва компетентність особистості» в межах психології професійного становлення та психології життєтворчості особистості. Проаналізовано джерела філософського, психологічного, педагогічного та соціологічного спрямування. Зазначено, що розуміння феномену людської компетентності розвивалося поступово, разом з накопиченням філософських і психологічних знань про людину та навколишній світ. Зазначено, що компетентність тісно пов'язана з поняттями «зрілість», готовність до виявлення соціальної активності», «індивідуальний стиль життєдіяльності», системою ціннісних орієнтацій особистості. Стверджується, що юнацький вік є сенситивним періодом для формування основних її підструктур. Виокремлено сприятливі фактори життєвої компетентності особистості, зокрема, закономірності психічного розвитку, провідні діяльності, зони найближчого розвитку. На основі аналізу наукових джерел з'ясовано, що життєва компетентність є цілісним утворенням, яке становить складну системну властивість усієї особистості, що характеризує її здатність зберігати та оптимально відтворювати, розвивати себе, своє життя, успішно діяти в різних життєвих ситуаціях, розв'язувати життєві завдання та проблеми в усіх сферах життєдіяльності, виконувати соціальні ролі, які ґрунтуються на життєтворчих знаннях, уміннях і навичках, життєвих досягненнях.

16. Фінансова грамотність – запорука життєвої успішності учнів / Олександр Шпак, Світлана Булавенко, Наталія Примаченко // Молодь і ринок. – 2017. – № 11. – С. 26–31. – Бібліогр.: 5 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2017_11_7 (дата звернення 03.09.2019).

Розглянуто питання необхідності навчання дітей управління грошима та ознайомлення з особливістю формування фінансової грамотності в закладі загальної середньої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства. Наголошено на важливості формування фінансової культури в закладі загальної середньої

освіти починаючи з учнів молодших класів. Обґрунтовано пріоритетність практичного аспекту освіти, що є необхідним для будь-якої людини, яка живе в цивілізованій країні. Звернуто особливу увагу на те, що навчання дітей має проводитися по спіралі, учнів молодших класів слід навчати за допомогою ігрових технологій, старшокласників варто залучати до розв'язання ситуаційних і проблемних фінансових завдань та заохочувати їх самостійного пошуку потрібної фінансової інформації. Описано специфіку та структуру етапів фінансової обізнаності. Визначено та схарактеризовано завдання курсу фінансової грамотності та принципи пізнання.

17. Філософія навчання успіхом у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / М. М. Кондрашов // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / Комунал. вищ. навч. закл. «Херсонська академія неперервної освіти» Херсон. облради. – Херсон, 2018. – Вип. 38. – С. 231–237. – Бібліогр.: с. 237 (11 назв).

Розглянуто проблему навчання успіхом: проаналізовано ідеї В. Сухомлинського, у яких акцентовано увагу на навчанні успіхом як педагогічній функції, що тісно пов'язана з особистісним способом життя людини й підготовкою її до успішної життєдіяльності. Зазначено, що нині проблема навчання успіхом є філософією оновлення шкільної освіти, вона відіграє узагальнювальну роль, оскільки поєднує основні положення більшості теорій розвитку сучасної освіти. Обстоюється позиція про те, що для досягнення професійного успіху потрібно не тільки академічні знання і фахові уміння, а й особистісний потенціал вчителя, його готовність до успішної професійної діяльності та залучення молоді до успішного навчання, результатом якого є успішна особистість. Висловлено думку В. Сухомлинського щодо успіху в навчанні, який розглядається як цікава праця, яскравий світ думки, творчості, а навчання успіхом – як сферу життя, самовираження й самоствердження, де виявляється індивідуальна самобутність кожної особистості, конкретизується сутність понять «педагогічна філософія», «навчання успіхом», «ситуація успіху», «підготовка до успішної діяльності» й розкрито роль навчання у формуванні успішної особистості.

18. Психологічні особливості уявлень молоді про життєвий успіх / В. Ю. Вінков // Український психологічний журнал : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ф-т психології. – Київ, 2018. – № 1. – С. 17–29. – Бібліогр.: 6 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukpsj_2018_1_4 (дата звернення 03.09.2019).

Представлено результати емпіричного дослідження соціальних уявлень молоді про життєвий успіх. Визначено провідні критерії життєвого успіху молоді. Уточнено роль чинників у досягненні життєвого успіху. Виявлено відмінності у використанні молоддю копінг-стратегій у процесі досягання успіху. Розроблено інструментарій, в основу якого покладено метод семантичного диференціалу. Схарактеризовано вісім біполярних шкал, що відображають два протилежні за значенням твердження. Окреслено завдання емпіричного дослідження. Досліджено, що найпоширенішими досягненнями, які постають в

якості життєвого успіху в уявленнях молоді, виявилися добрі взаємини та творча самореалізація. З'ясовано, що більша частина опитаної молоді покладаються в досягненні життєвого успіху на себе, ніж на соціальні зв'язки й удачу, займають більш виражену позицію та відкидають ризик. Водночас демонструють впевненість у тому, що досягнуть успіхів, визнають, що мають у своєму житті досягнення, та задоволенні тими результатами, яких досягнули. Зазначено, що загальноприйняті правила і норми однаковою мірою в уявленнях молоді як заважають, так і допомагають їй у досягненні життєвого успіху. Констатовано, що молодь, яка обрала творчу самореалізацію, у розв'язанні труднощів намагається цілеспрямовано аналізувати ситуації і можливі варіанти прийняття рішень, спираючись на власний досвід і наявні ресурси. Водночас вона схильна переосмислювати ці ситуації з позитивного боку; у молоді, яка обрала добрі взаємини, більш вираженою є копінг-стратегія дистанціювання, що свідчить про негативні переживання, пов'язані з виниклими проблемами, які намагається розв'язувати за рахунок зменшення значення і емоційного залучення щодо цих проблем.

19. Диспозиційний оптимізм як один із індикаторів успішності соціально-психологічного проектування життєвого сценарію студентською молоддю / П. В. Жебелєва // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Сєверодонецьк, 2018. – № 3. – С. 56–64. – Бібліогр.: 25 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp 2018_3\(3\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp 2018_3(3)_8) (дата звернення 03.09.2019).

Розглянуто дослідження диспозиційного оптимізму як одного з критеріїв соціально-психологічного проектування життєвого сценарію студентської молоді. Зазначено, що за часів кризового стану, пов'язаного із становленням громадянського суспільства, що спричинює особливі труднощі у самовизначенні студентської молоді, зокрема, коли вибудовується життєвий сценарій особистості, особливого значення набуває диспозиційний оптимізм як позитивні очікування, що призводять до успішних дій у подоланні труднощів, стресових станів, критичних життєвих ситуацій, і є важливим критерієм проектування життєвого сценарію. Проаналізовано підходи в науковій літературі до аналізу проблеми оптимізму. Показано результати пілотного дослідження диспозиційного оптимізму, що зумовили перспективи подальших досліджень диспозиційного оптимізму як одного з критеріїв соціально-психологічного проектування життєвого сценарію студентської молоді.

20. Суб'єктивне благополуччя як індикатор успішного життєвого шляху керівників освітніх організацій / О. І. Бондарчук // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Сєверодонецьк, 2018. – № 3. – С. 37–46. – Бібліогр.: 18 назв. – Текст статті доступний в інтернеті: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp 2018_3\(3\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp 2018_3(3)_6) (дата звернення 03.09.2019).

Подано результати емпіричного дослідження особливостей суб'єктивного благополуччя керівників освітніх організацій як індикатора успішності їх життєвого шляху. Розглянуто сутнісні ознаки досліджуваних феноменів.

Схарактеризовано низку соціально-психологічних проблем, що можуть зумовити утруднення як в успішному розгортанні життєвого шляху управлінців, так і в переживанні ними відповідного почуття суб'єктивного благополуччя. Визначено емпіричні референти суб'єктивного благополуччя та успішного життєвого шляху керівників освітніх організацій, а також методики їх дослідження. Наведено емпіричні дані щодо рівнів суб'єктивного благополуччя керівників освітніх організацій за їх емпіричними референтами – задоволеністю життя, інтересом до нього, послідовністю в досягненні життєвих цілей, позитивною оцінкою власних якостей і вчинків, загальним фоном тональності настрою тощо. За результатами дисперсійного аналізу констатовано найбільшу задоволеність життям управлінців, орієнтованих на служіння (роботу на благо інших людей на гуманістичних засадах). Висвітлено особливості задоволеності життям і, відповідно, суб'єктивного благополуччя керівників залежно від їх кар'єрних орієнтацій, ступеня орієнтації на самореалізацію в усіх сферах життя, а не лише вертикальну кар'єру здатності до сприйняття дійсності у нерозривному зв'язку подій минулого, теперішнього, майбутнього, усвідомлення їх впливу на свій життєвий шлях та його успішність.

Список використаних джерел:

1. **Вінков, В. Ю.** Уявлення про життєвий успіх: стан розробленості проблематики в соціальній психології / В. Ю. Вінков // Проблеми політичної психології : зб. наук. пр. / Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. – Київ, 2015. – Вип. 2. – С. 221–231. – Бібліогр.: 22 назви.
2. **Четверик-Бурчак, А. Г.** Механізми впливу емоційного інтелекту на **успішність** життєдіяльності особистості : автореф. дис. ... канд. психол. наук : [спец.] 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Четверик-Бурчак Аліна Григорівна ; Дніпропетров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. – Одеса, 2015. – 18 с. – Бібліогр.: с. 15–16 (13 назв).
3. **Бондар, В. І.** Управління підготовкою успішного вчителя: теорія і практика : монографія / В. І. Бондар, І. М. Шапошнікова ; ред. В. І. Бондар. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – 331 с. – Бібліогр.: с. 300–304.
4. **Будак, В. Д.** Проектування і розвиток професійно успішної особистості в освітньо-виховному середовищі університету : метод. рек. куратору академ. групи / авт-уклад. Будак В. Д. ; Нац. акад. пед. наук України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : [МНУ імені В. О. Сухомлинського], 2015. – 130 с. – Бібліогр.: с. 129–130.
5. **Яланська, С. П.** Творча компетентність як механізм успішної психолого-педагогічної діяльності / С. П. Яланська // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2015. – Вип. 28. – С. 682–692. – Бібліогр.: 3 назви.
6. **Мищишин, М. М.** Соціально-психологічний образ успішного фахівця як чинник професіоналізації студентської молоді : автореф. дис. ... канд. психол.

наук : [спец.] 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» / Мищишин Марія Миколаївна ; Нац. ун-т «Львівська політехніка». – Київ, 2016. – 23 с. – Бібліогр.: с. 20–21 (16 назв).

7. **Санько, К. О.** Особливості взаємозв'язку емоційного інтелекту та відчуття успішності сучасної молоді / К. О. Санько // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2016. – Вип. 34. – С. 483–494. – Бібліогр.: 10 назв.

8. **Щербан, Т. Д.** Деякі психологічні особливості підготовки успішного фахівця / Т. Д. Щербан, В. В. Гоблик // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – Кам'янець-Подільський, 2016. – Вип. 31. – С. 569–582. – Бібліогр.: 10 назв.

9. **Кожевникова, А.** Формування міжкультурної компетентності сучасного вчителя як важливий чинник успішної педагогічної діяльності / А. Кожевникова, Я. Дудко, Н. Голубенко // Наук. вісн. Мелітопол. держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка. – 2016. – № 2. – С. 120–125. – Бібліогр.: 10 назв.

10. **Саюк, В. І.** Професійна компетентність консультантів галузі освіти як важливий чинник успішної фахової діяльності. / В. І. Саюк // Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр. / НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2016. – Вип. 26. – С. 33–38. – Бібліогр.: 8 назв.

11. **Маркозова, О. О.** Навчання впродовж життя – необхідна передумова досягнення життєвого успіху людини / О. О. Маркозова // Вісн. Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Політологія : зб. наук. пр. / Нац. ун-т «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – Харків, 2016. – № 2. – С. 198–205. – Бібліогр.: 14 назв.

12. **Омелянська, В.** Психологічне здоров'я студентів ВНЗ як необхідна умова успішного професійного навчання / В. Омелянська // Humanitarium : [зб. наук. пр.] / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Т. 39, вип. 1 : Психологія. – С. 115–123. – Бібліогр.: с. 122–123 (9 назв).

13. **Авер'янова, А.** Професійний успіх як основа самореалізації особистості / А. Авер'янова // Наук. вісн. Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського : зб. наук. пр. Психологічні науки / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2017. – № 1. – С. 7–12. – Бібліогр.: с. 11 (8 назв).

14. **Проектування і розвиток професійно успішної особистості в умовах освітньо-виховного середовища університету** : монографія / [авт. кол.: Баркасі В. В., Філіп'єва Т. І., Білюк О. Г.; за заг. ред. Будака В. Д.] ; Нац. акад. пед. наук України, Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Миколаїв : Іліон, 2017. – 457 с. – Бібліогр.: с. 415–453 (429 назв).

15. **Демчук, О. О.** Життєва компетентність як підґрунтя власної життєвої і професійної успішності / Олександр Шпак, Світлана Булавенко, Наталія Примаченко // Психологія: реальність і перспективи : зб. наук. пр. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне, 2017. – Вип. 8. – С. 71–75. – Бібліогр.: 8 назв.

16. **Шпак, О.** Фінансова грамотність – запорука життєвої успішності учнів / О. Шпак, С. Булавенко, Н. Примаченко // Молодь і ринок. – Дрогобич, 2017. – №11. – С. 26–31. – Бібліогр.: 5 назв.

17. **Кондрашов, М. М.** Філософія навчання успіхом у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського / М. М. Кондрашов // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / Комун. вищ. навч. закл. «Херсонська академія неперервної освіти» Херсон. облради. – Херсон, 2018. – Вип. 38. – С. 231–237. – Бібліогр.: с. 237 (11 назв).

18. **Вінков, В. Ю.** Психологічні особливості уявлень молоді про життєвий успіх / В. Ю. Вінков // Український психологічний журнал : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ф-т психології. – Київ, 2018. – №1. – С. 17–29. – Бібліогр.: 6 назв.

19. **Жебелева, П. В.** Диспозиційний оптимізм як один із індикаторів успішності соціально-психологічного проектування життєвого сценарію студентською молоддю / П. В. Жебелева // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Северодонецьк, 2018. – № 3. – С. 56–64. – Бібліогр.: 25 назв.

20. **Бондарчук, О. І.** Суб'єктивне благополуччя як індикатор успішного життєвого шляху керівників освітніх організацій / О. І. Бондарчук // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Северодонецьк, 2018. – № 3. – С. 37–46. – Бібліогр.: 18 назв.

ДОВІДКОВЕ ВИДАННЯ

**Довідковий бюлетень
«АНАЛІТИЧНИЙ ВІСНИК У СФЕРІ ОСВІТИ Й НАУКИ»**

Вип. X

Електронне періодичне видання
Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського

Головний редактор – Л. Д. Березівська

Відповідальний за випуск – А. В. Селецький

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського,
вул. М. Берлинського, 9, Київ, 04060, Україна, тел. (044)467–22–14, тел./факс (044)440–35–48.
E-mail: dnpb@i.ua; <http://dnpb.gov.ua/ua/>